

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА РЕЛІГІЄЗНАВСТВА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА АКАДЕМІЯ ІВАНА ЗОЛОТОУСТОГО
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ НАУК

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ
КАФЕДРА СУСПІЛЬНИХ НАУК

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА І ФІЛОСОФІЇ

**«СВІТОГЛЯДНІ Й ЖИТТЄВІ ПРІОРИТЕТИ ВИДАТНИХ УКРАЇНЦІВ:
НА ПОШАНУ ПАМ'ЯТІ ЄПИСКОПА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО
(1997-2005) УГКЦ СОФРОНА МУДРОГО»**

методологічний семінар (у форматі круглого столу)

13 листопада 2024 р.

Івано-Франківськ 2024

Світоглядні й життєві пріоритети видатних українців: на пошану пам'яті єпископа Івано-Франківського (1997-2005) УГКЦ Софрона Мудрого. Збірник наукових праць студентів, аспірантів та викладачів за результатами роботи міжуніверситетського методологічного семінару, 13 листопада 2024 р. Івано-Франківськ, 2024. 88 с.

Збірник наукових праць студентів, аспірантів та викладачів укладено за матеріалами міжуніверситетського методологічного семінару (у форматі круглого столу) «Світоглядні й життєві пріоритети видатних українців: на пошану пам'яті єпископа Івано-Франківського (1997-2005) УГКЦ Софрона Мудрого», який відбувся в Івано-Франківську в режимі офлайн 13 листопада 2024 року на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Збірник актуалізує питання ідейного потенціалу творчої спадщини Софрона Мудрого у вимірі викликів сьогодення.

Рекомендовано вченою радою Факультету психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 3 від 28 листопада 2024 року).

Редакційна колегія: Дойчик М.В., д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософії, соціології та релігієзнавства факультету психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (голова); Гоян І.М., д.філос.н., проф., професор кафедри філософії, соціології та релігієзнавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника; Сініцина А.В., к.філос.н., доц., доцент кафедри українознавства і філософії Івано-Франківського національного медичного університету; Палагнюк М.М., к.філос.н., доц., завідувач кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу; Делятинський Р.І., к.іст.н., доц., завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету богословських і гуманітарних наук Івано-Франківської академії Івана Золотоустого, науковий співробітник Науково-дослідного інституту історії Церкви.

Тези подано в авторській редакції. Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел, посилання на них та інших відомостей. Передрук матеріалів, опублікованих у збірнику наукових праць, дозволяється тільки за згодою авторів.

Світлана Білоус,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету*

імені Василя Стефаника

Ірина Кучера,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету*

імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ, Україна)

АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙНИХ НАСТАНОВ СОФРОНА МУДРОГО ЩОДО КАТЕХИТИЧНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Умови сьогодення все частіше демонструють потребу зміцнення духовних сил, збагачення внутрішнього світу дітей, молоді, дорослого покоління такими якостями, як чуйність, милосердя, готовність допомогти ближньому, доброзичливість тощо. Не залежно від віку, людина періодично замислюється над власною духовною сутністю й призначенням, можливостями.

Для ментальності українців впродовж багатьох віків і в період сучасності важливе значення виконувало і виконує християнство. Тому, одним із традиційних способів розвинути духовні й морально-етичні якості особистості вважається катехитичне виховання й навчання. Відомо, що катехизація асоціюється із християнством й передбачає процес початкової духовної освіти, системного навчання основ віри й християнського впливу на світогляд та життєву позицію вірян упродовж життя (у широкому розумінні).

У 1991 році в українському суспільстві спостерігалось активне відродження християнської релігійності. Основну місію в цьому завданні взяли на себе християнські конфесії. Велика заслуга у даній справі належала УГКЦ. В 90-тих роках ХХ століття в Україні, після штучно насадженого атеїстичного періоду, проявлявся живий інтерес до віри в Бога, до Церкви як такої, що завжди мала чільне місце в історії, в українській культурі, в традиціях і звичаях минулих поколінь. Питання формування й розвитку релігійно-конфесійної, релігієзнавчої, духовної обізнаності суспільства було затребуваним.

Особливої уваги в контексті формування і розвитку християнського світогляду людей різного віку, особливо молоді й дорослого покоління,

заслугує постать отця, а згодом - єпископа Софрона Мудрого. У 1993 році в Римі виходить друком його «Конспект лекцій», присвячений проповідництву і катехитиці [4]. У даній праці Софрон Мудрий тісно пов'язує проповідництво (мистецтво проповіді) з катехитичним навчанням та вихованням. Водночас, ці два поняття відносно автономні. Частина друга «Конспекту» присвячена катехитиці, в якій з-поміж іншого автор веде мову про змістові «особливості процесу християнського виховання і навчання, про обдарованість катехита, про методи катехизації, про види активності при навчанні катехизму та ведення релігійного навчання» [4, С.113].

Основні ідейні настанови Мудрого, що впливають з контексту його напрацювань щодо катехизації дітей та молоді:

- Катехизація - спосіб морально-етичного вдосконалення особистості.
- Катехизація сприяє формуванню глибокої духовності особистості, духовному зростанню (набуттю «релігійної зрілості»), підготовці молоді до викликів світу; розвиток патріотичних почуттів.
- В процесі катехизації важливий особистий приклад наставника.

Говорячи про роль катехита в житті людини, Софрон Мудрий був переконаний, що «людина від природи потребує вчителя і вихователя, щоб набути знання і досвіду життя... Навчання релігії мусить починатися разом з навчанням головних дисциплін у школі». о. Софрон наголошував, що «навчання релігії значно відмінне від навчання історії, географії, математики, бо воно охоплює всю людину, тобто формує її розум і волю, дає знання релігійних правд і вчить застосувати знання їх у практичному щоденному житті», «вчить нас розумно жити згідно з нашою вірою». Владика Софрон вважав, що катехитика повинна мати практичне застосування. Цим підходом до християнського виховання і навчання о. Софрон Мудрий схожий до відомого вислову патріарха Любомира Гузара: «Релігія – це не знання про Бога. Релігія – це зустріч з Богом».

В умовах сучасності катехизація потребує новітніх підходів до її застосування. Софрон Мудрий був свідомий того, щоб ознайомлення дітей, молоді, дорослих з християнськими цінностями було б ефективним, то його слід здійснювати за допомогою результативних педагогічних методик; вважав, що «методологія навчання релігії перебуває у фазі розвитку, нових дослідів, в пошуках нових методів і шляхів» [4, с.115], тому катехитам потрібно брати участь у опрацюванні найкращих способів і методів навчанні релігії. Відповідальний обов'язок навчати релігії мають не лише душпастирі, але кожний, хто бере участь у вихованні дітей (батьки, вчителі, вихователі).

Внесок Софрона Мудрого в розробку теорії катехитичного навчання.

1. Владика говорить про важливість послідовності катехитичного навчання («від простого до складного...; від відомого до невідомого, від часткового до загального та ін.»), про методику проведення уроку («поділ учні на класи, розподіл матеріалу).

2. «Катехизм мусить містити в собі правди християнської релігії», котрі мають бути подані в легкій і приступній формі, найкраще в історичній послідовності. «Матеріалу має містити не забагато, але й не замало... Мова катехизму повинна бути зрозумілою й пристосованою до певного віку » [4, с.124].

При ознайомленні з викладацькою й творчою спадщиною, а також з життєвою позицією Софрона Мудрого знаходимо застосування ним екуменічних підходів в житті й у творчій спадщині. « Не личить українцеві сваритися з українцем та ще й на українській землі», - вважав владика, очевидно маючи на увазі діалог між представниками різних конфесій та й релігій в цілому [1]. «Владика прагнув, щоб єпархіальні священики здобували окрім богословської освіти ще й світську, тому що пастирі повинні бути ерудованими у всіх сферах спілкуючись з духовенством іншої конфесії» [3, с.111]. Софрон Мудрий розумів, що «священики є майбутнім українського народу та не міг допустити, аби вони самі розпалювали міжконфесійні суперечки. Тому, архієрей Софрон, у приватний чи в загальний спосіб, організовував невеличкі зустрічі, у яких давав настанови як правильно спілкуватися з державними урядовцями, а найбільше приділяв увагу в діалозі з представниками різних конфесій, заохочуючи постійно співпрацювати з ними» [3, с.111].

Отже, ідейні настанови владика Софрона Мудрого актуальні навіть в умовах зростання секуляризації суспільства. Владика Софрон сприймав катехизацію як важливий процес духовного піклування про людину, здатної не лише зберігати віру, але й бути прикладом для оточення. Погляди Владика Софрона Мудрого щодо духовного зростання особистості важливі і потребують наступних досліджень.

Список використаної літератури

1. Владика Софрон Мудрий. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-sofron-mudryy-472/>

2. Каськів О. Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в українській греко-католицькій церкві (1960-1993 РР.). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 43, С. 32 – 38.
3. Каськів О., Гураль Ю. Екуменічна діяльність Єпископа Софрона Мудрого Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2024. Випуск 52, С. 108 – 114.
4. Софрон Мудрий, о., д-р. Проповідництво і катехитика. *Конспект лекцій*. Рим, 1993 р. 176 с.

Ярослав Гнатюк,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ, Україна)

ДУХ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ (ЗА ВЧЕННЯМИ УКРАЇНСЬКИХ ФІЛОСОФІВ)

Українська філософська традиція є антропологічною за своїм характером. Українські мислителі розвивали філософську антропологію релігійного спрямування і приділяли велику увагу серцю людини або її духу. Зокрема, Г. Сковорода наголошував, що людина є серце, тобто духовна істота. Дух у структурі особистості, яка складена з трьох частин: тіла, душі і власне духу, поєднує душу і тіло в єдине ціле, формуючи цілісну людину, або людську особистість.

Цілісна людина, або людина-особистість, була центральною темою філософських міркувань Г. Сковороди. Він неодноразово наголошував, що людина у процесі самопізнання і самотворення повинна стати цілісною людиною унаслідок народження серця, тобто духу в ній. Вона повинна неогоїстично сприймати світ з погляду любові і керуватися у всіх своїх справах духовними потребами і інтересами. Згодом схожі думки висловив В. Винниченко. Він відкидав релігійне світобачення, якого дотримувався Г. Сковорода, але висловив думки, які повторюють тези Г. Сковороди. Він наголошував, що людина повинна бути суцільною істотою (цілісною людиною у термінології Г. Сковороди), поєднати в єдине ціле розум та інстинкти,

свідоме та несвідоме, досягти внутрішньої гармонії і довготривалого відчуття щастя. Це знову ж таки співвідноситься з ідеєю Г. Сковороди про мирне серце, спокій душі, які є передумовами щастя людини.

Тож філософія духу українських мислителів є філософією особистості і, разом з тим, філософією щастя. Дух слугує передумовою існування людини-особистості і досягнення нею стану щастя.

Список використаної літератури

1. Винниченко В. Конкордизм. Система будування щастя: Етико-філософський трактат. Київ: Укр. письменник, 2011. 335 с.
2. Сковорода Г. С. Твори. Київ: Обереги, 1994. Т. 1. 528 с.
3. Сковорода Г. Пізнай в собі людину. Львів: Світ, 1995. 528 с.

Володимир Бурдиляк

бакалавр богослов'я,

студент I курсу за ОР «Магістр» спеціальності «Богослов'я»

Івано-Франківської академії Івана Золотоустого

(м. Івано-Франківськ, Україна)

Науковий керівник – Олег Каськів,

доктор наук з богослов'я, професор

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ФОРМАЦІЇ СВЯЩЕННИКІВ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОМУ ТЕОЛОГІЧНО- КАТЕХИТИЧНОМУ ДУХОВНОМУ ІНСТИТУТІ – ІВАНО- ФРАНКІВСЬКІЙ ТЕОЛОГІЧНІЙ АКАДЕМІЇ ПІД КЕРІВНИЦТВОМ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО

У статті досліджено особливості навчального процесу та духовної формації семінаристів – майбутніх священників Української Греко-Католицької Церкви під час управління владики Софрона Мудрого Івано-Франківською Духовною Семінарією, Івано-Франківським Теологічно-Катехитичним Духовним Інститутом, а пізніше Івано-Франківською Теологічною Академією. У праці висвітлено важливі аспекти владики Софрона у забезпеченні формаційного процесу, де він сприяв всебічному зростанню майбутніх душпастирів. Також проаналізовано особливі старання ректора, які були спрямовані на високий духовно-інтелектуальний вишкіл семінаристів за

прикладом європейських вищих навчальних закладів. Окрім того, у статті висвітлено широкий спектр богословської видавничої діяльності Софрона Мудрого, якими послуговувалися кандидати до священства для отримання якісної теологічної освіти.

Ключові слова: Софрон Мудрий, єпископ, семінарист, священник, духовенство, формація, навчальний процес, Церква, наукова діяльність, Духовний інститут, Теологічна Академія, Духовна Семінарія.

Постановка проблеми. У 1994 році із призначенням нового ректора Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного Духовного Інституту розпочався новий етап у розвитку навчально-формаційного закладу. Ректором ІФТКДІ став о. Софрон Мудрий, якого запросили очолити заклад, а відтак реорганізувати його за прикладом європейських вищих навчальних вузів, щоб вивести на новий високий освітній рівень все духовенство Івано-Франківської єпархії.

Дослідженням особистості владики Софрона Мудрого займалися Ю. Клоновський, О. Каськів, Р. Делятинський, Р. Горбань, В. Майка, А. Козак. Однак проблематика розвитку особливостей навчального процесу та формації священників у Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Духовному Інституті та Івано-Франківській Теологічній Академії під керівництвом владики Софрона Мудрого не досліджувалась конкретніше, тому дана стаття актуалізує дане дослідження.

Мета роботи. Висвітлити особливості навчального процесу та формації священників у Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Духовному Інституті (пізніше в Івано-Франківській Теологічній Академії) та в Івано-Франківській Духовній Семінарії імені Священномученика Йосафата під управлінням Владики Софрона Мудрого.

Виклад основного матеріалу. Коли восени 1994 року владику Іриней Білик, ректор ІФТКДІ, поїхав на поглиблені студії з богослов'я у Папський університет «Анжелікум», правлячий єпископ Івано-Франківської єпархії владику Софрон Дмитерко призначив новим ректором закладу о. Софрона Мудрого, ЧСВВ, доктора канонічного права, попередньо проконсультувавшись із Протоархімандритом ЧСВВ о. Ісидором Патрилом. Обираючи о. Софрона на посаду ректора закладу, до уваги було взято його попередній досвід діяльності, коли він був ректором Української Папської колегії святого Йосафата у Римі [6, с. 32].

Однією із перших проблем, яку виявив отець Софрон, після свого призначення на нову посаду, була нестача матеріальної бази, зокрема

приміщень для Духовного Інституту, де б студенти могли здобувати богословську освіту. Окрім того, він виявив брак кадрового забезпечення для викладання предметів, що не дозволяло підтримувати високий рівень богословської освіти. Приміщення, де проводилися заняття, орендували, і серед них були такі, які ніяк не відповідали вимогам для ведення навчального процесу. Івано-Франківське єпархіальне управління намагалося брати в оренду різні приміщення для лекцій по всьому місту. Часто бувало так, що за один день семінаристи були змушені переміщатися декілька разів від однієї локації на іншу, щоб відвідувати лекції [13, с. 11].

Як відомо, чисельність студентів, а також і священників, восени 1994 року сягнула 1200 осіб на різних формах навчання: стаціонарній, заочній, екстернатній, з яких 300 вже здійснювали душпастирське служіння. Тому була гостра потреба отримати великі зали, де можна б було якісно навчати майбутніх душпастирів УГКЦ. Проте цю проблему владиці Софрону вдалося вирішити. Він зміг досягти компромісу із місцевою владою щодо надання відповідного приміщення. У процесі переговорів виявилось, що будинки № 11 та № 16 по вулиці Шевченка (колишні приміщення духовної семінарії) не могли бути передані, оскільки там розміщувався Прикарпатський військовий гарнізон, який мав проблеми з переїздом. Натомість для ІФТКДІ у лютому 1995 року передали будинок № 64 по вулиці Василянок (корпус № 1). Пізніше для закладу виділили два корпуси по вулиці Софрона Мудрого 20, 22 [6, с. 33].

У ньому завдяки старанням о.Софрона Мудрого були зроблені навчальні аудиторії, семінарійний храм-каплиця Святого Йосафата, бібліотека та інші приміщення. Також ректор в іншому корпусі відкрив крамницю із богословською літературою та церковними речами для ефективного сприяння навчального процесу семінаристів. Завдяки перебуванню у цих будинках студенти-богослови проходили нормальний навчально-формаційний процес. Братія могла належно формуватися, виконуючи семінарійний розпорядок [6, с. 33–34].

Після вирішення цієї проблеми новопризначений ректор із завзяттям розпочав реорганізацію богословської освіти у закладі для подальшої підготовки майбутніх душпастирів. За його сприяння були розроблені нові навчальні програми ІФТКДІ з богослов'я. Так, філософію, яку називають «служинною теологією», семінаристи вивчали два роки, а опісля чотири студіювали богослов'я. Варто зазначити, що у формуванні саме такої навчальної програми для священників Софрон Мудрий оперся на перший собор Київської Церкви, Кобринський [17, р. 17–19], який відбувся у 1626 році,

щодо розвитку церковного життя та теологічної освіти [7, с. 70–74] та рішення Кодексу Канонів Східних Церков та рішення Апостольської Столиці щодо семінарійної формації [12, с. 56].

Дбаючи про богословську освіту на високому рівні, о. Софрон Мудрий старався, щоб викладачі та студенти були забезпечені достатньою кількістю відповідної літератури. Протягом життя він не лише написав чимало книг, монографій, якими користувалися здобувачі освіти, а ставав спонсором випуску навчальних підручників та посібників. Щоб досягти цю мету, владика найперше давав свої власні кошти, а відтак шукав різні фірми й жертводавців, які спрямовували кошти для того, щоб з'явилася нова книга чи підручник [1].

Після того, як 12 травня 1996 року о. Софрон Мудрий отримав архієрейську хіротонію, він ще з більшим ентузіазмом продовжив розвивати Духовний Інститут й Духовну Семінарію через створення ним Вченої Ради при ІФТКДІ, розширення бібліотеки, публікації багатьох монографій й випуск навчальних посібників, якими користувалися студенти-богослови [10, с. 24].

Владика Софрон під час свого перебування в Україні написав і опублікував чимало монографій, які мали широкий діапазон за тематикою. Він намагався розглянути багато тем, які були зумовлені сучасними викликами у світі. Писав він для мирян, духовенства, а також і для студентів-богословів, які використовували його праці для свого навчання. Зокрема, ректор писав монографії з христології, біблійного богослов'я, сповідництва, з подружнього і церковного права, з історії Церкви в Україні, також видав теологічний словник, недільні проповіді, духовні бесіди, праці з канонічного права та багато інших праць. Загалом, за 20 років свого перебування в Україні, він написав 22 великі монографії [2]. У 1993 році Софрон Мудрий у Римі видав збірник лекцій для семінаристів під назвою «Проповідництво і катехитика» [8, с. 36].

Підкреслюючи на важливості формування особистості священника, починаючи ще з дитячих років, владика Софрон активно обмірковував цю проблему на Патріаршому соборі УГКЦ у жовтні 1996 року. Тому він видав один із перших в Україні методологічних посібників для викладача під назвою «Катехитика». Також, щоб надолужити величезну відірваність українського богослов'я від розвинутої західної теології, Софрон Мудрий як ректор Духовного Інституту і голова Комісії формації священників собору УГКЦ посприяв виданню українського перекладу «Короткого теологічного словника» для семінаристів. Крім того, у 1996 році налагодив видання «Словника біблійного богослов'я», який був фундаментальною працею 60-ти кращих біблістів Католицької Церкви, для студентів-богословів, залучивши для цього

кваліфікованих перекладачів української мови [14, с. 53].

Досить значний науково-душпастирський стимул для молодих священиків дала праця під назвою «Сповідь – джерело ласки», видана у 1999 році. Владика Софрон прагнув виховати з гордих, самолюбивих, самовпевнених юнаків у покірних, терпеливих, вірних, духовних, повних любові до Господа слуг Божих – душпастирів УГКЦ. Значною мірою це він реалізував через глибокі проповіді, беручи за основу Христові притчі. Таким чином постали «Духовні бесіди» [14, с. 55].

Ще будучи священником, подбав про публікацію українського перекладу «Кодексу канонів Східних Церков», який видали у 1990 році в Римі. Коли він з'явився у друкованому вигляді в Україні у 1993 році, владика доклав значних зусиль для його поширення. У 1995 році він написав «Короткий коментар Кодексу Канонів Східних Церков» для семінаристів. Фундаментальною працею для навчання студентів-богословів також став підручник «Нарис історії Церкви в Україні» [14, с. 52]. Цими всіма виданнями активно користуються студенти-богослови аж по сьогодні.

Слід зазначити, що Софрон Мудрий одразу після призначення ректором ІФТКДІ поєднував обов'язки і ректора Івано-Франківської духовної семінарії, яка виховувала та формувала кандидатів до священства. На посаді ректора ІФДС він перебував до кінця 1999 року. Згідно відповідного реєстру, упродовж 1995-2000 рр., ІФДС успішно завершили навчання 413 семінаристів. Зокрема у 1995 році – 84 випускники, у 1996 році – 79, у 1997 році – 129, у 1999 році – 60, у 2000 – 61 [10, с. 22–27].

Дбаючи про всебічну духовну формацію семінаристів, які готувалися до прийняття Таїнства Священства, архієрей Софрон Мудрий настановив весь професорсько-викладацький склад, настоятелів, духівників, префектів на те, що священник повинен бути не тільки інтелектуально освічений, а й сформований насамперед духовно і молитовно. Це також безпосередньо стосувалося самих семінаристів, які були покликані до величного служіння Богові, але для цього потрібно було дати ті напрямні, що й зробив Софрон Мудрий [13, с. 12].

Тому, після приходу владика Софрона на посаду ректора семінарії, відбулася реорганізація семінарійної структури. Тут необхідно сказати, що він дуже прагнув побудувати нову семінарію, яка б функціонувала за моделлю всіх католицьких семінарій Європи та світу. Ректор вимагав від всіх викладачів, завідуючих кафедрами, віцеканоніків, щоб вони формували навчальний процес так, щоб він відповідав вимогам за постановами Конгрегації Східних Церков,

офіційних документів Церкви та за загальноприйнятими нормами католицької освіти [13, с. 12].

Як наголошував владика Софрон, основним завданням настоятеля, духівника чи наставника є допомога семінаристу як кандидату до священства тісно «співпрацювати зі Святим Духом». Оскільки семінарія може навчити семінариста різних богословських наук, зобов'язати виконувати правила, проте, якщо семінарист не буде внутрішньо змінюватися, то це приведе до втрати покликання і кандидата до священства [13, с. 13]. Варто додати й те, що єпископ Софрон Мудрий вважав важливим аспектом навчального і формаційного процесу заохочення семінаристів до праці й прищеплення у їхньому серці щирої любові до неї [13, с. 12].

Архиєрей Софрон Мудрий, перебуваючи на посаді ректора в обох закладах, сприяв тому, щоб процес формації та навчання семінаристів контролювався через членів ректоратів обох структур, які були своєрідною «об'єднуючою ланкою» між адміністрацією, викладачами та студентами. Такими були префекти ІФДС, які стежили за дисципліною, допомагали у духовному зростанні семінаристам. Через успішні результати навчання і формації семінаристи за керівництва Софрона Мудрого, як випускники ІФТКДІ та ІФДС, ставали міцною опорою для євангелізаційної місії в УГКЦ [6, с. 34–36].

Дбаючи про високоінтелектуальний рівень освіченості студентів ІФТКДІ та ІФДС, Софрон Мудрий запрошував до закладу різних викладачів й професорів, які викладали богослов'я, зокрема з-за кордону. Це були такі світила науки, як о. Михайло Аранц з Італії, о. Клим Корчагін з Італії, о. Джордж Недунгат з Італії, о. Петро Костюк з Бельгії, о. Гошулей з Канади, о. Діонзій Ляхович та о. Тарас Олійник з Бразилії та інші. Цей крок яскраво показав стремління ректора Духовного Інституту до освіти за принципами європейських вищих навчальних закладів. Такий процес у подальшому сприяв тому, що чимало семінаристів виїхали закордон на навчання до провідних вузів Європи, зокрема у Папські університети, щоб поглибити свої богословські студії [13, с. 13–14]. Уже після першого випуску у 1995 році, який налічував 84 богослови, владика Софрон направив 20 найбільш обдарованих студентів для продовження студій у католицькі університети Рима, Відня, Інсбрука, Любліна, Праги, Варшави та інших [6, с. 37]. Як відомо, за весь час управління Духовною Семінарією близько 60-ти семінаристів відправив закордон для поглибленого навчання на богословських студіях у кращих університетах Європи, де вони мали змогу захистити дисертації різних наукових ступенів [11,

р. 25]. Це робилось із тією метою, щоб у майбутньому отримати висококваліфікованих фахівців з богословських дисциплін, які б могли підсилити та збагатити професорсько-викладацький склад Духовної Семінарії та Духовного Інституту, які б передавали наступним поколінням студентів якісні богословські знання [15, с. 134–138].

У своїй праці «Священство Христове і семінарія» проф. д-р Софрон Мудрий писав, що «Духовенство – це вірні, вибрані компетентною владою, які через дар Св. Духа його отримали у священні, призначаються до того, щоб бути служителями Церкви Христової, брати живу участь у місії і владі Христа-Пастиря. Священник зі священнями отримує на душі печать Св. Духа, він є невідклично посвячений Христом окремим титулом, що відрізняє його від інших вірних» [5, с. 7]. Він наголошував на місії священника: «Священник має мандат “пасти”, піклуватися Божим народом, продовжувати свою місію Христа-Пастиря, виконуючи в Його імені, кожний у своєму ступені пресвітерів, навчаючи, освячуючи і керуючи». Цих концепцій справжнього Христового священника владика Софрон навчав вихованців Духовної Семінарії та Теологічної Академії не лише теоретично, а й практично. Владика Софрон зауважував, що «тому Церква має виключно власне право і обов'язок виконувати і дати своїм священнослужителям загальнолюдську, духовну, аскетичну, літургічну, пасторальну і доктринальну формацію» [5, с. 7]. Таким чином, ректор ІФДС та ІФТКДІ підготовляв семінаристів до гідного душпастирського служіння, передаючи їм ці високі знання, адже розумів велику відповідальність кожного священника перед Богом за тих вірних, які будуть йому довірені.

Архієрей також глибоко роздумував, що ті, хто готується до священства, мусять бути свідомими, що вони є надією Церкви і в їх руки буде віддано спасіння людських душ. Ці свої повчання владика Софрон передавав семінаристам, які були під його духовною батьківською опікою. Також у цій праці він зазначав, що «вища семінарія – це не лише будинок, а глибоке пізнання життя, це шлях виховання, формування в напрямку майбутньої апостольської місії Церкви Христової» [5, с. 7–10].

Ректор і виокремлював те, що «семінаристи, які мають прийняти ієрейські священства, заздалегідь повинні ознайомитися з обов'язками священнослужителів, готуючись з піднесенням душі до великої і святої тайни Священства, щоби бути не лише “Alter Christus”, але бути таки “Ipse Chrtistus”» [5, с. 12]. Варто додати, що пізніше, як єпископ, він висвятив 160 священників та 130 дияконів [11, с. 25].

Особливістю формаційного процесу за час ректорства владики Софрона було практичне втілення семінаристом знань і вмінь, які він здобув через вивчення богослов'я у ІФТКДІ. Кожний семінарист мав нагоду проводити катехизації, уроки християнської етики в школах, коледжах, у різних вищих навчальних закладах Івано-Франківська. Крім того, як майбутніх пастирів Церкви, їх залучали до активного життя на парафіях Івано-Франківської єпархії, де вони здобували цінний досвід душпастирського служіння [3].

Не можна оминати той аспект, що ректор семінарії особливу увагу акцентував на особистій молитві кожного семінарста. Софрон Мудрий був добрим духовним наставником, тому своїм власним прикладом виявляв, як повинен єднатися з Богом у молитві майбутній священник. Він брав участь у всіх богослужіннях, які були в семінарії: це також яскравий приклад для наслідування семінаристів. Не дивно, що його називали справжнім мужем молитви [3]. В одній із своїх проповідей на радіо Ватикану Софрон Мудрий вчив, як молитися: «Щоб змогти розмовляти з Богом, треба увійти в свою кімнату, тобто у своє нутро, у себе самих, у свою свідомість, у своє сумління й душу. Треба бути сам на сам зі своєю душею і Духом Божим, потонути у Ньому, як риба у воді, як предмет у повітрі» [16, с. 125].

Також для належного духовного проводу ректор посприяв тому, що духівники жили у семінарії задля духовної користі семінаристів, щоб вони будь-коли могли скористатися із духовної розмови з ними. Окрім цього, владики започаткував нову практику, коли отці-сповідники приходили по черзі до формаційного закладу і сповідали семінаристів. Це були священники – отці-викладачі й професори, а також парафіяльні священники, які приходили уділяти Таїнство Покаяння братам-семінаристам [3].

Вартий уваги і той факт, що владики Софрон, коли мав можливість, сам проповідував майбутнім священникам і навіть давав реколекції під час днів віднови духа [9, с. 33–35]. Він з особливою увагою наголошував на духовному провіді, оскільки сам був ченцем, а також говорив, що без духовного проводу неможливе повноцінне духовне виховання для священника. Він на перше місце ставив духовний провід та духовне зростання, хоча й також сильно наголошував на навчанні і дисципліні [3].

Іншою складовою процесу формації була особиста зустріч семінарста з ректором, яка відбувалася переважно двічі на семестр. Під час таких бесід о. Софрон Мудрий цікавився духовним життям семінарста, його успішністю в навчанні, проблемами житті, які його турбували, а також планами на майбутнє. Такі дії свідчать про те, що Софрон Мудрий був справжнім батьком і

приятелем, що дозволило плекати довірливі стосунки та відкритість між ректором і семінаристом [3].

Тодішні семінаристи, які зараз вже виконують душпастирське служіння в УГКЦ, згадували, що у таких теплих бесідах виявлялась важлива риса Софрона Мудрого – людяність. Його ставлення до братів було дуже хороше та привітне. Воно було зумовлене багатолітнім досвідом Софрона Мудрого, який він здобув у Римі в Колегії Святого Йосафата протягом тридцяти трьох років, зокрема на посаді викладача, тому його знання у сфері виховання були надзвичайно великими. Попри свою владу, він ніколи зверхньо не ставився ні до семінаристів, ні до єпархіальних священників. Коли студент провинився через якийсь проступок, йому потрібно було дати дисциплінарне покарання, проте владика був і тут розважливим: він не «сварив» його, а навпаки шукав такі слова, які з одного боку показували неправоту семінарста, а з іншого – не принижували його гідності [4].

Варто зазначити, що коли отець Софрон Мудрий став архієреєм, спершу як єпископ-коад'ютор, а потім як правлячий єпископ, то він переніс європейське бачення підготовки духовенства із семінарії на душпастирів єпархії. Тому він запровадив курси постійної формації для священників, які вже душпастирювали [3].

Упродовж десяти років свого становлення Івано-Франківський Теологічно-Катехитичний Духовний Інститут досягнув достатнього рівня, який дозволив йому пройти новий етап реорганізації через добрий рівень якості навчання у закладі. З цією метою владика Софрон у травні 2000 року підписав наказ про створення Вченої Ради при ІФТКДІ, яка готувала з вересня цього ж року підготовчих заходів для підвищення статусу духовного закладу. Слід підкреслити, що таке рішення було зумовлене загальними тенденціями розвитку богословської системи освіти УГКЦ в Україні, зокрема щодо уніфікації спільних навчальних планів та заснування Теологічної Академії [6, с. 39].

Крім того, ректор ретельно дослідив правові документи Духовного Інституту, попередньо проаналізувавши думки та позиції викладачів закладу. Тож офіційно 1 червня 2000 року відбулася реорганізація Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного Інституту в Івано-Франківську Теологічну Академію. А 1 серпня 2000 року був затверджений статут ІФТА, у якому зазначалося, що він має статус вищого богословського закладу УГКЦ. З плином часу ІФТА займала чільне місце серед богословських закладів. У статуті ІФТА зазначається, що одним із її основних завдань є «підготовка

кваліфікованих науковців, викладачів, священнослужителів», а також важливим завданням є «сприяння всебічному осмисленню християнського світогляду». Незадовго професорсько-викладацький складався із 54 викладачів, доцентів, професорів. Їхні зусилля були спрямовані на підготовку добре освічених і вишкolenих майбутніх священників [12, с. 56–57].

Ректор ІФДС та ІФТА не боявся запрошувати на посади навчального і формаційного закладів молодих випускників-душпастирів, адже був дуже довірливою людиною. Він казав: «Старий завжди живе споминами, а молодий живе майбутністю, тому завжди треба давати дорогу молодим. Префектами, референтами ІФДС ставали молоді «вчорашні» випускники, а до навчального процесу ІФТА за його сприяння долучалися молоді спеціалісти, які проводили насичені заняття, лекції, семінари, а ще важливіше – вони вчили студентів-богословів навчатися і мислити по-новому. Крім того, владика продовжував направляти на вищі студії здібних студентів до Польщі, Італії, Чехії, Іспанії, Німеччини, Австрії, Ірландії. Навчання у європейських вузах за ректорства владика успішно пройшли 153 студенти, захистивши ліцензятські чи докторські праці. Таким чином, Івано-Франківська єпархія отримала потужний кадровий потенціал у семінарійній формації та в науковій сфері. Зараз можемо подивитися, що у структурах Івано-Франківської архієпархії працюють здебільшого ті вихованці, яких колись владика Софрон поблагословив на навчання закордоном [12, с. 57].

Одним із факторів реорганізації ІФТКДІ в ІФТА став розвиток факультетів та кафедрів. Особливе місце надавалося філософському і богословському факультетам, які у першу чергу займалися підготовкою освічених душпастирів та богословів. Так, починаючи із 2001 року, Вчена Рада закладу прийняла рішення, щоб студенти-випускники писали магістерські роботи, а також на завершення навчання здавали випускний екзамен із загального богослов'я. Якщо студент пройшов успішно ці два етапи, йому видавали диплом магістра богослов'я [12, с. 57–58].

Ще однією особливістю навчального процесу у ІФТА на початку ХХІ була співпраця з Прикарпатським національним університетом ім. Василя Стефаника. Як відомо, на той час дипломи випускників ІФТА не відповідали державним стандартам (оскільки в Україні ще не було механізму акредитації богословських закладів), тому виникали проблеми із працевлаштуванням. Прикарпатський національний університет взяв зобов'язання на себе навчати студентів ІФТА за кількома спеціальностями. Це були, зокрема, релігієзнавство, історія, філософія, психологія та інші [12, с. 58].

За словами самого владика Софрона Мудрого, «віра і розум» – це головне гасло, що визначає основоположну суть та практичні завдання Духовної Семінарії й Теологічної Академії. Ректор ІФТА зазначав: «У навчальній програмі нашого закладу присутні різні навчальні дисципліни циклів богословських та соціогуманітарних наук, які спонукають студентів і семінаристів до ретельної інтелектуальної праці, а водночас вимагають сприймати довірливо ірраціональні речі та суперечливі факти, що потребують раціонального аналізу для досягнення істини. Словом, студент і семінарист повинен вміти однаково добре застосовувати принципи віри та розуму, щоб скріплювати й утверджувати віру як власну, так й інших людей» [6, с. 7].

Владика Софрон також наголошував, що Духовна Семінарія та Теологічна Академія володіють добрим кадровим потенціалом, який включає старше досвідчене покоління та молоду енергійну генерацію, тому священники УГКЦ покликані звершувати важливу місію «нової євангелізації» в сучасному українському суспільстві. Окрім того, він закликав семінаристів та священників слідувати за прикладом апостола Павла, який ширив світло Христової Євангелії по всьому світу [6, с. 7].

Висновки. Єпископ Софрон Мудрий був відданий до кінця у своєму служінні Богові, Церкві та людям. Саме тому, повернувшись з Риму до України, він одразу взявся до праці. Він успішно реорганізував формаційний процес в ІФДС задля якісного духовного вишколу майбутніх душпастирів УГКЦ, дбаючи про священничі покликання. Маючи великий досвід керування вищим навчальним закладом, Архієрей вивів на новий високий науковий рівень ІФТКДІ, який згодом реорганізував в ІФТА, де студенти-богослови отримували якісну богословську освіту, а кращі з них – продовжували навчатися у європейських закладах, поглиблюючи своє богословське навчання.

Він значно спричинився до видання богословської навчальної літератури, монографій та підручників, які стали базою для отримання необхідних знань у царині богослов'я. Щоб сформувати освічених душпастирів, владика запрошував до закладів професорів, кваліфікованих викладачів, які мали належну богословську освіту, а також викладачів з різних країн світу. Владика став тим «рушієм», завдяки якому тепер в Українській Греко-Католицькій Церкві маємо високоосвічених священників, які покликані звіщати Христове Євангелія задля спасіння людських душ.

Список використаної літератури

1. Архів Івано-Франківської Теологічної Академії, єпископ Софрон Мудрий, Т. І, Декларація про видавництво книг викладачів ІФТКДІ – ІФТА, 10.10.2011.

2. Архів Івано-Франківської Теологічної Академії, єпископ Софрон Мудрий, Т. I, PRO MEMORIA, 11.10.2011.
3. Архієпархіальний архів Івано-Франківської Архієпархії, особова справа єпископа Софрона Мудрого, 20.11.2020 – інтерв'ю із о. Олегом Каськівим, синкелом у справах духовенства Івано-Франківської архієпархії, професором кафедри богослов'я, доктором наук з богослов'я.
4. Архієпархіальний архів Івано-Франківської Архієпархії, особова справа єпископа Софрона Мудрого, 05.12.2020 – інтерв'ю із о. Борисом Гобиром віце-ректором по навчальній частині Івано-Франківської Духовної Семінарії ім. свщмч. Йосафата.
5. Владика Софрон Мудрий. «Священство Христове і семінарія». Нарис історії Івано-Франківської (Станіславівської) Духовної Семінарії імені Святого Священномученика Йосафата (1907-2007 рр.) : збірник праць. Івано-Франківськ, 2007. С. 7-17.
6. Горбань Р., Делятинський Р. Івано-Франківська Теологічна Академія УГКЦ: традиції та становлення (до 125-річчя Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 20-річчя виходу з підпілля Духовної Семінарії та 10-річчя заснування Теологічної Академії): наукове видання. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2010. 168 с.
7. Каськів О. Перший помісний синод з'єдиненої Церкви. Alma Mater: журнал студентів Української Папської колегії святого Йосафата в Римі. 1997. Ч. 64 (червень). С. 67-74.
8. Каськів О. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видавничу діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 44. Львів, 2022. С. 34-40.
9. Каськів О. Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в Українській Греко-Католицькій Церкві (1960-1993 рр.). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 43. Львів, 2022. С. 32-38.
10. Каськів О. Минуле та сучасність Івано-Франківської (Станіславівської) Духовної Семінарії. Нарис історії Івано-Франківської (Станіславівської) Духовної Семінарії імені Святого Священномученика Йосафата (1907-2007 рр.) : збірник праць. Івано-Франківськ, 2007. С. 22-27.
11. Каськів О. Наукова діяльність Єпископа Софрона Мудрого. Scientific Journal «Virtus». Issue 35. 2019. P. 25-27.
12. Каськів О. Роль єпископа Софрона Мудрого в реорганізації Івано-Франківського Теологічно-Катихитичного Духовного Інституту у Івано-Франківську Теологічну Академію (1994–2014 рр.). Вісник Львівського

університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 42. Львів, 2022. С. 55-61.

13. Каськів О., Майка В., Вплив Єпископа Софрона Мудрого на семінарійну формацію та кадрову політику в Івано-Франківській єпархії. Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія. Історія : статті. № 16. Івано-Франківськ, 2021. С. 10-26.

14. Клоновський Ю. Праці Софрона Мудрого як джерело до вивчення діяльності владики та історії церкви. «Студентські історичні зошити» : статті. Івано-Франківськ, 2015. Випуск № 6. С. 49-60.

15. Козак А. «Історія і сучасність Семінарії імені Святого Священномученика Йосафата у Івано-Франківську». Нарис історії Івано-Франківської (Станіславівської) Духовної Семінарії імені Святого Священномученика Йосафата (1907-2007 рр.) : збірник праць. Івано-Франківськ, 2007. С. 134-138.

16. Нагірна проповідь Ісуса Христа. Збірник радіопровідей із Ватикану. Львів : Видавництво ОО. Василян, 1994. 192 с.

17. Kaskiv O. The Kobryn synod 1626 – the source of the particular law of the UGCC. Scientific Journal «Virtus». Issue 42. 2020. P. 17-19.

*Михайло Палагнюк,
кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри суспільних наук
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

УРАЇНСЬКЕ ПЛІГРИМСТВО – СВІТОГЛЯДНІ І ЖИТТЄВІ ПРІОРИТЕТИ

Тема варта окремої монографії, але окремі розвідки були. Передусім плігримство розглядаємо як гуртове, так індивідуальне. Гуртове здійснювали кочові племена та народи, тоді людство складалося з кочівників і землеробів, цивілізації, як правило, творили землероби, кочівники ж залишалися переважно скотарями, відтак мушили постійно міняти терен випасу, заодно займаючись і воєнним грабежем. Інколи з осілого народу виділялися племена й роди, які переселялися на нові місця – про велике переселення народів знаємо в сер. I

тисячоліття н.е. Навіть Кий,Щек та Хорив примандрували в район Києва з півдня, від Азовського моря.[1, с. 245].

Відбувалося пілігримство і задля здобуття науки, таке здійснив Юрій Дрогобич у кін. 15 ст., а в сер. 16 ст. знаменитий польсько – укрїнський публіцист С. Оріховський, який засвідчив, що багата українська молодь блукала тоді по Європі, здобуваючи знання в тамтешніх університетах. Мандрували за наукою Т.Прокопович, С.Яворський і багато інших. Відбув подібну мандрівку, як уже описано, й Г. Скоровода, а після нього І. Фальківський. Це пілігримство мало свої традиції, а метою було відвідати чужі краї з пізнавальною метою.

Мандрувало немало й панство, часом з освітньою метою. Такі мандрівки здійснювали, наприклад, молодий І. Мазепа, К. Розумовський та його діти (з одним із них мандрував по Європі й учень Г. Скороводи М. Ковалинський), літописець П. Симоновський та ін.[1, с. 246].

Нікого з сучасників те не дивувало. Бо таке чинилося традиційно в українській спільноті. Але,от наприклад,у Г.Скороводи були свої особливості. Загалом стиль його життя певною мірою накладався на стиль життя бакалярів, але він ніколи не викладав у нижній школі, а таки в середній (колегіум), яка у харківському випадку переходила у вищий навчальний заклад. Не викладав к Київській академії, що була найвищим навчальним закладом України, а його професори підчас стояли не нижче професорів європейських. Працював досить довго домашнім учителем (у панства Томар та Захаржевських), а такі теж переходили від пана до пана.

Отакий це був мандрівничий, який спрямовував його на шлях душевного миру з проповіддю, як достойно прожити людині в цьому страшному світі. [1, с. 249].

Д. Багалій пише:

«Скоровода **свідомо, за принципом**, із повним переконанням вибрав собі свій шлях життя і йшов ним до самої смерті, не звертаючи ні вправоруч, ні вліворуч, і навіть помер так, як мала померти людина з його оглядами на смерть. При своїй широкій освіченості, розумі, красномовності він, як відомо, втрав найнижче звання – убогого мандрованця, але вчинив це не в силу необхідності, навпаки, його таланти відкривали йому можливість досягнення найвищих ступенів, особливо в духовній ієрархії, а цілком свідомо, бажаючи в такий спосіб зберегти внутрішню свободу й бути вчителем усього народу в широкому і шляхетному смислі цього слова» . і далі: «Це життя (мандроване. – В.Ш.) вимагало підйому духу , адже було постійним безперервним подвигом,

саме здійснювало цю боротьбу плоті з духом. Про яку проповідував Скоровода. Вона приводила підчас Скороводу в стан релігійного екстазу, збудження, з цього виникали його сні й видіння. І ті, й інші мають часто психологічне пояснення ; вони свідчать не про його містицизм (...), а про глибокий екстаз на релігійному ґрунті.[2, с. 270-271].

Список використаної літератури

1. Шевчук, В.О.Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Скоровода сучасними очима: розмисли / Валерій Шевчук.- К.: Унів.вид-во ПУЛЬСАРИ, 2008. 528 с.: іл.- (Українці у світовій цивілізації)
2. Меморіальний музей Г.С. Скороводи // Каталог. К., 1980. С. 270 – 271.

Юрій Гураль,

студент IV курсу денної форми навчання спеціальності «богослов'я»

Івано-Франківської академії Івана Золотоустого

(м. Івано-Франківськ, Україна)

Науковий керівник – Олег Каськів.

д. богосл. н., проф.

ЕКУМЕНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄПИСКОПА СОФРОНА МУДРОГО

У даній статті є досліджено питання, яке є досить актуальним у теперішній час – шляхи екуменічних взаємин різних Церков єпископом Івано-Франківським Софроном Мудрим, особливо УГКЦ та УПЦ КП у 1994–2010 рр. У листопаді 1994 року о. Софрон Мудрий приїхав на постійну основу до своєї Батьківщини, а конкретніше до м. Івано-Франківська, де він власними силами втілює реорганізацію Івано-Франківської духовної семінарії – колиски духовного життя на Прикарпатті. Опісля своєї єпископської хіротонії у 1996 р., владика Софрон розпочинає свої канонічні візитації, бачачи у парафіях багато суперечок між православними УПЦ, УАПЦ, УПЦ КП та греко-католиками. Тоді він розпочав своє нове служіння екуменічного діалогу між конфесіями. Владика Софрон розумів велику необхідність мирного співжиття людей, які належать до різних конфесій, наголошуючи на важливості не впадати у крайності суперечок чи розколів, а старатись різними способами шукати примирення та єдності. Архіпастир Софрон не бачив перед собою перешкод і на пряму контактував з патріархом Філаретом, щоб поспілкуватися з ним на цю

болючу тему і цей діалог приносив багато успіху у звершенні не легкого вирішення проблеми. Також за часів єпископства Софрон Мудрий започаткував приймання участі різних конфесій у заходах національного чи релігійного характеру на теренах Прикарпаття. Особливо спільні богослужіння із нагоди національних свят, та Водохреща. За владики Софрона була утворена в Івано-Франківську міжконфесійна екуменічна рада у 1997 р., завдяки якій розпочалося поступове вирішення тих «каменів спотикання» між самими православними та греко-католиками, які точилися на початках після повної легалізації Церков. У його проповідях були присутні заклики до єдності, особливо за національну ідею українського суспільства, тому що релігійна та державна єдності є взаємопов'язаними [11, с. 34–36]. Він жертвував усіма своїми силами, матеріальними ресурсами та часом, щоб запанував мир та взаєморозуміння на парафіях, особливо де присутні дві конфесії в одному храмі. Єпископ не боявся звертатися до державної влади щоб допомогти їй у вирішенні питання релігійного протистояння. Ключові слова: Єпископ Софрон Мудрий, патріарх Філарет, екуменічний діалог, священники.

Постановка проблеми. У 1997 р., коли Софрон Мудрий був інтронізований на правлячого єпископа Івано-Франківським, то побачив сумну картину на Прикарпатті, де в різних парафіях існували ворожнечі та розбрати, які найбільше були пов'язані з розподілом церковного майна. Він не міг допустити цього наростання, тому відразу ж розпочав вирішення конфлікту шляхом переговорів з представниками УПЦ КП в особі Патріарха Філарета. Дослідженням цієї тематики займалися О. В. Каськів, Д. В. Степовик, В. Майка, Делятинський Р. І. Однак, екуменічну діяльність єпископа Софрона Мудрого не досліджувалось конкретніше, тому дана стаття актуалізує дане дослідження. Період якого більше охопить його як єпископа Івано-Франківського. Ця стаття виконується в рамках комплексної теми науково-дослідної роботи кафедри богослов'я, науково-дослідного інституту родини і капеланства та науково-дослідного інституту канонічного права: «Християнська віра в Бога – парадигма духовних сил людини в кризових ситуаціях сучасного українського соціуму», термін виконання з 01.10.2022 року по 30.09.2025 року (затвердженої рішенням Вченої ради ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого», протокол № 2 від 15.09.2022 року).

Мета дослідження. Розкрити зміст та вплив владики Софрона Мудрого на становлення екуменічного діалогу з представниками православних церков на території Івано-Франківської області.

Виклад основного матеріалу: Владика Софрон Мудрий був глибоко

обдарованою людиною у всіх сферах церковної діяльності: проповідницькій, науковій, канонічній, літургійній, організаційній, екуменічній та інших. Одним з важливих пріоритетів був для нього живий діалог з різними конфесіями. Коли на початку 1990-их років Софрон Мудрий прибув до незалежної України, то побачив сумну картину на Прикарпатті: конфліктні ситуації у селах, де у греко-католицьких храмах здійснювали богослужіння греко-католики і православні. Нажаль у більшості ситуацій було велике протистояння між вірними, особливо в період 1990–2000 роках, а також блокування законного повернення храмів Українській Греко-Католицькій Церкві після жорстокого підпілля [10, с. 123]. Навіть за часів свого перебування у Римі, владику Софрона у ролі віцеректора та ректора Папської Колегії знали як толерантну людину до інших конфесій, особливо до православних, тому що він знав, що за «залізною завісою» греко-католики та православні слухають Божественну Літургію по радіо «Ватикан», тим самим його почали поважати навіть державні урядовці в радянському союзі. Спочатку для владики Софрона наріжним каменем стало святкування тисячоліття хрещення Руси-України, який відбувся у 1988 р. Особливістю було відзначання свята і православною, і греко-католицькою верствою населення. Їхні молитви у тодішній час були спрямовані до остаточної легалізації Церков, зрушення яких вже відбулися з невдалими реформами генсека СРСР Михайла Горбачова. Нарешті, через два-три роки відбулася повна легалізація, відновилася ця правда, яка за допомогою Святого Духа втілилась в реальність [10, с. 96]. Після приїзду до Івано-Франківська в 1994 р., ще о. Софрон разом з владикою Софроном Дмитерком мав на меті зустрітися з представниками трьох різних Православних Церков: Київського Патріархату, Православної Автокефальної Церкви та навіть Московського Патріархату. Метою цієї зустрічі стало спільні рішення задля розбудови Церков на території Прикарпаття, а також налагодження стосунків між конфесіями та підтримування міжконфесійного діалогу. Одним з пунктів цієї зустрічі стали приймання участі чотирьох Церков у панахидах, молебнях та у різних святкуваннях національного чи іншого характеру. На жаль, не всі схвально сприйняли ці спільні рішення, які базувалися не лише церковного виміру, але й суспільного, бо відокремленнями, ізоляціями Церков спричиняються у різних місцевостях сутички, які можуть спричинити навіть фізичне насилля, забуваючи, що ми є у Христі не відокремленими, а єдиними й рівними у правах і обов'язках дітьми Божими [10, с. 94–95]. Владика Софрон Мудрий зрозумів, що найважливішою причиною такого ставлення є політика, яка задля власних вигод лише вихваляє та поважає одну церкву, а в 1990-х

роках було поширене прихильне ставлення якраз до Московського Патріархату. Владика розпочав співпрацю з міською та обласною владою Прикарпаття. Це призводило до перших початків укладення екуменічного діалогу. Якраз про цей взаємозв'язок Церкви і держави висловлювався владика Софрон ще й з канонічної точки зору. Повинна бути постійна толерантність держави, навіть попри безпосередню перевагу певної конфесії і є неприпустимим насадження через політичні мотиви та через власні амбіції лише однієї релігії чи навіть вважати певну людську владу чи інституцію за моральний критерій, яким би слугували громадяни. Також державні закони не повинні брати вищість над моральними законами, тому що лише духовність відповідає за це. Церква і держава повинні мати свою компетенцію управління і великою помилкою однієї зі сторін насаджувати свої ідеї та правила в іншу [10, с. 123]. Представників Московського Патріархату сильно дивувало, як єпископ Софрон Мудрий може вести міжконфесійний діалог з духовенством Київського Патріархату та Українською Автокефальною Церквою, на що він постійно твердо відповідав, що він не може спокійно дивитися на розбрат рідного народу. Тому владика прагнув налагодити добрі стосунки, щоб уся паства увійшла до Небесного Царства [11, с. 104–105]. Через міжконфесійні сутички на Прикарпатті, владика Софрон прийняв рішення разом з єпископом Коломийсько-Чернівецьким Павлом Василюком вирушити у відрядження до Києва, щоб зустрітися з Патріархом Київського Патріархату Філаретом. На цій зустрічі було розглянуто загальні аспекти розвитку міжконфесійного діалогу. Також владика наполягали на приїзді Предстоятеля на Прикарпаття. Він погодився і в швидкому часі здійснив цю поїзду. Патріарх дійсно побачив проблеми конфлікту та майбутні виклики, на які потрібно реагувати. Через деякий час відбувся другий візит Патріарха Філарета до Івано-Франківщини [10, с. 123]. На другий приїзд Патріарха Філарета на Івано-Франківщину припало заупокійне богослужіння на Дем'яновому Лазі – у місці масових вбивств радянськими спецслужбами мирних жителів Івано-Франківська [12, с. 25–28]. Присутність на панахиді Патріарха та єпископів Івано-Франківської єпархії УПЦ КП було добрим початком у екуменічному діалозі на Прикарпатті. Ця присутність на поминальному заході свідчила про бажання до єдності українського народу, тому що, якщо дві конфесії зібралися разом, то вірні напевно будуть їх наслідувати [10, с. 123]. Опісля, на зустрічі владика Софрона та Патріарха Філарета відбулася дискусія на історичну тематику єдності та розбіжностей у Христовій Церкві протягом двох тисячоліть. Яскравим прикладом була розмова про 1054 рік, коли відбувся великий церковний розкол

православної та католицької Церкви, яка триває по нині. На це владика Софрон Мудрий дав таку відповідь, що Церкву Христову слід розуміти як єдиний і нероздільний механізм, який походить від одного Бога, а тому Церква повинна бути однією, яку людськими мірками була знищена і яку тепер вкрай важко відновити. Також владика посилається на світський вид правління, який установив сам Господь Бог – монархічно-демократичний, як спеціаліст з канонічного права під тими словами має на увазі, що монархічність у церковному значенні – це Божа влада, якою був створений світ і яким дотепер Бог піклується. Натомість демократичний вид – це є свобода і вільний вибір кожної людини між добром і злом. Якщо постійно обирати добро, тоді стане фундаментом єдність, яку прагнув на землі Ісус Христос [10, с. 124]. Владика Софрон звернув увагу на один документ, який описує теперішнє становище Церкви і в якій присутні натяки на єкуменічний діалог між Церквами – це документи II Ватиканського Собору. У відповідь Патріарх Філарет підкреслив, що він двічі перечитував дані документи Церкви і виявив більше бажання проникнути у вивчення єкуменічного діалогу з греко-католиками. Владика Софрона Мудрого це приємно здивувало і він сказав Предстоятелю, що якщо ми не будемо докладати зусиль щодо об'єднання Церков, то об'єднання відбудеться у небі, де вже немає потреби в праці, проте там будемо відповідати перед Господом на суді за кожен виконаний чи не виконаний вчинок задля мети діалогу. За його словами, потрібно докладати великих зусиль за коротке життя, сміливо, попри різні негативні думки прямувати до єдності і однією з форм на шляху до цього є добрі вчинки [10, с. 125]. На цій важливій зустрічі було згадано і про Московський Патріархат, який на території України спричинював і спричинює дотепер розбрат і ненависть та закидають не правдомовні наклепи, що ми є джерелом розколення від «істинної віри Христової». Навіть попри те, що ця Церква творила у радянський час, владика Софрон не покидав надії на розкаяння і що Церква Московського Патріархату виявить бажання спілкуватися з греко-католиками та православними братами [10, с. 125]. Владика Софрон Мудрий побачив що, патріарх має намір підтримувати цей єкуменічний діалог [10, с. 124–125]. Не слід забувати і приділення значної уваги єпископа Софрона Мудрого на виховання та формування справжніх священнослужителів, тому що вести вірних до Царства Небесного є не легкою справою, тим більше у парафіях, де присутні дві або й більше конфесій. Таким чином, владика прагнув, щоб єпархіальні священники здобували окрім богословської освіти ще й світську, тому що пастирі повинні бути ерудованими у всіх сферах спілкуючись з духовенством іншої конфесії.

Також владика розумів, що священники є майбутнім українського народу та не міг допустити, аби вони самі розпалювали міжконфесійні суперечки. Тому, архієрей Софрон, у приватний чи в загальний спосіб, організовував невеличкі зустрічі, у яких давав настанови як правильно спілкуватися з державними урядовцями, а найбільше приділяв увагу в діалозі з представниками різних конфесій, заохочуючи постійно співпрацювати з ними [2, с. 21–22]. Єпископ Івано-Франківський застановлявся над євхаристійним сопричастям із православними братами, тому що, через Святі Тайни ми стаємо однією, нероздільною, апостольською Христовою Церквою, приймаючи тіло і Кров Господа Нашого Ісуса Христа. Тому, владика Софрон звертався до вищої церковної ієрархії, щодо богословсько-канонічного аналізу церковного законодавства, щоб згідно 702 канону ККСЦ [14] було дозволене євхаристійне сопричастя з некатолицькими Церквами. Єпископ заохочував більше співпрацювати з православними представниками, більше вивчати їхнє законодавство на тематику Євхаристії, оскільки через цей аспект унеможлиблюється взаємне спів служіння на Божественній Літургії за одним престолом [9, с. 215]. Владика Софрон Мудрий був ініціатором створення у 1997 році міжконфесійної екуменічної ради Церков на Прикарпатті. На жаль, понад тринадцять років тривала пауза засідань. Проте, у травні 2010 року дана рада відновила свою діяльність. У даних засіданнях були розглянуті різні теми, такі як заснування міжконфесійного журналу «Онова», соціальний статус та пенсійне забезпечення священнослужителів, виховання молоді, професійне викладання християнської етики у світських навчальних закладах та сприяння міжконфесійній згоді в суспільстві [8.]. Владика Софрон Мудрий бажав встановити історичну справедливість, щодо відпустового місця в селі Крилос. Він надає своє благословення та заохоту, щоб розпочати здійснювати перші підготовчі кроки для духовного розвитку та відновлення відпустового місця в с. Крилос, куди можуть приходити всі українці, щоб споглядаючи на свою історію, просили Бога про майбуття. Згодом розпочинається активна та насичена праця щодо проведення молодіжних, міжнародних прощ вервиці, патріарших прощ, та прощ протопресвітеріатів Івано-Франківської Єпархії [7, с. 12–13]. Особливо бажали б підкреслити роль єпископа Софрона Мудрого на вплив на різні аспекти розвитку на Прикарпатті, які зробив Єпископ Софрон Мудрий, а саме: духовному [3, с. 55–57], науковому [1, с. 25–26], проповідницькому [5, с. 32–34], поширенні християнських і національних ідей [4, с. 35–37], розвитку богословської освіти та виховання священнослужителів [6, с. 24–29], духовному відновленні відпустового місця в с. Крилос, Івано-

Франківської області [7, с. 12–13], та екуменічного життя на Прикарпатті [12, с. 5–7], за що зі сторони Президентів України був нагороджений державними орденами за заслуги перед Україною. На думку багатьох жителів міста Івано-Франківська, великим екуменічним скарбом, який залишив єпископ Софрон Мудрий, це перетворення Івано – Франківська на місто екуменічного порозуміння та діалогу, яке з його ініціативи було посвячено єпископами різних християнських церков під Покров Пресвятої Богородиці, 13 жовтня 2002 року [13, с. 22–23]. Слід відзначити ще одну характерну особливість, що в далеких 90-их роках о. Софрон Мудрий, одним із перших повернувшись із Європи в Україну намагався впроваджувати загально європейські християнські цінності чим започаткував розвиток європейської ідентичності українців на Прикарпатті, а також працював не покладаючи рук над розвитком української національної ідеї, так 1 січня 1999 року, владика Софрон Мудрий промовив так: «...тож нині кличе до нас Тарас Шевченко: «Схаменіться! Будьте люде! Бо лихо вам буде!» Свою Україну любіть!, любіть її, як казав Тарас Шевченко, во время люте, в останю, тяжкую минуту за неї Господа моліть» [12, с. 35–36].

Висновки. Владика Софрон Мудрий – це людина великого життєвого досвіду, надзвичайної доброти і любові до людей. Його праці навіть після смерті, мають свої читачів та прихильників не тільки серед греко-католиків, чи православних, архієрея Софрона з радістю читають люди різних конфесій де кожен може відшукати неначе щось написане для нього, особисте, а останні праці його життя, п'ятитомник проповідей та повчань при різних потребах та обставинах «Слова», є неначе вінцем його науково-проповідницької праці, рецепт втілення екуменічних ідей, його «лебединою піснею» де він намагається поділитися із читачем своїм досвідом, життям та примирити тих, які роками не розмовляли між собою. Єпископ Софрон Мудрий був і залишається видатним діячем Церкви, який немало зробив для її розвитку. Він був: великим суспільно-політичним, культурно-просвітницьким та релігійним діячем Української Греко-Католицької Церкви. З постаті єпископа можемо розгледіти великого вчителя багатьох поколінь науковців, священників, в Україні та в світі. З під його пера вийшло багато наукових монографій, статей, досліджень, реколекцій, повчань. Його знали і поважали як священника, єпископа, наставника, філософа та інтелектуала. Значний вклад він зробив у розвиток Української Греко-Католицької ще у часи радянського союзу, коли церкви були закриті для українців, він через радіо Ватикан приходив у кожную українську родину, щоб її зігріти, потішити, примирити. Єпископ Софрон зробив вагомий внесок у розвиток екуменічного діалогу на території

Прикарпаття. Завдяки йому розпочала діяльність міжконфесійна екуменічна рада Церков Прикарпаття. За наполяганням владики Софрона була досягнуто певного діалогу з Предстоятелем тодішньої УПЦ КП Філаретом, який здійснив два візити на Івано-Франківщину. Було започатковано, за його ініціативи, присутність на богослужіннях, представників різних конфесій на національних чи релігійних заходах. Неможливо було уявити, як би склались обставини в екуменічному діалозі на Прикарпатті, якби не було владики Софрона Мудрого. Одні з незабутніх слів владики Софрона, які він часто повторював, звучали так: «Будьмо людьми, аж потім будьмо вже християнами».

Список використаної літератури

1. Каськів О.В., Наукова діяльність Єпископа Софрона Мудрого, *Scientific Journal «Virtus»*, Issue № 35, June, 2019, С. 25–27.
2. Каськів О., Майка В. Вплив Єпископа Софрона Мудрого на семінарійну формацію та кадрову політику в Івано-Франківській єпархії. *Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир»*. Богослов'я. Філософія. Історія : статті. № 16. Івано-Франківськ, 2021. С. 10–26.
3. Каськів О.В., Роль єпископа Софрона Мудрого в реорганізації Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного Духовного Інституту в Івано-Франківську Теологічну Академію (1994–2014 рр.), *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 42, С. 55–61.
4. Каськів О.В., Вплив єпископа Софрона Мудрого на видавничу діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві, *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 44, С. 34–40.
5. Каськів О.В., Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в Українській Греко-Католицькій Церкві (1960–1993 рр.) *Вісник Львівського університету*. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 43, С. 32–38.
6. Каськів О.В., Бурдияк В., Особливості навчального процесу та формації священників в Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Духовному Інституті–Івано-Франківській Теологічній Академії під керівництвом владики Софрона Мудрого. *Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир»*. Богослов'я. Філософія. Історія: статті. № 19/1. Івано-Франківськ, 2024. С. 22–36.
7. Каськів О.В. Прощі як один із елементів відновлення відпустового місця в селі Крилос 1989–2018 рр. *Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир»*. Богослов'я. Філософія. Історія: статті. № 18. Івано-Франківськ, 2023. С. 9–19.

8. Назарчук Д. Рада церков забезпечуватиме злагоду. URL: <http://www.golos.com.ua/article/139025>.
9. Мудрий С. Слова. Випуск третій. Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2008. 350 с.
10. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
11. Мудрий С. Публічне право Церкви і конкордати. Жовква: Місіонер, 2011. 192 с.
12. Мудрий С. Слова. Випуск перший. Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2002. 191 с.
13. Мудрий С. Слова. Випуск другий. Івано-Франківськ: Теологічна Академія, 2004. 209 с.
14. Codex canonum ecclesiarum orientalium. Libreria editrice Vaticana, 1995.

Марія Новосад,

*кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцентка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
e-mail: novosadmg@ukr.net
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Лілія Борисевич,

*заслужена працівниця культури,
доцентка кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
e-mail: lilja.borisevich@pnu.edu.ua
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ВИДАВНИЧО-КУЛЬТУРНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СОФРОНА МУДРОГО

Анотація. У статті розкрито багаторічну видавничо-культурницьку діяльність єпископа Софрона Мудрого як заступника головного редактора, упорядника української редакції радіо «Ватикан». Розглянуто специфіку підготовки радіопрограм та основні спрямування мовлення української

редакції радіо «Ватикан».

Речником та системою комунікації Української греко-католицької церкви (УГКЦ), було і залишається радіо «Ватикан», яке виразно сприяло розвитку духовної культури українців. Богословські теми та різні мистецькі форми (спів духовних пісень, декламація віршів, читання псалтиря, діалог з духовниками) були основою щотижневих програм для українського слухача. Мовлення радіо «Ватикан», найбільше проявило свою активну діяльність з часу проголошення незалежності України. З того часу редакція українського радіомовлення не лише зберегла своїх слухачів, але постійно й значно збільшувала свою аудиторію. У час пошуку суспільством моральних орієнтирів українська редакція радіо «Ватикан» пропонує як вірним-католикам, так і всім людям доброї волі опертися на традиційні християнські цінності і популяризації духовної культури.

Ключові слова: єпископ Софрон Мудрий, видавничо-культурницька діяльність, радіо «Ватикан», Українська греко-католицька церква, радіопроповіді, комунікація, культура.

Мета – розкрити діяльність єпископа Софрона Мудрого в розвитку та становленні української редакції радіо «Ватикан» та визначити основні духовно-релігійні видання, що стали основою радіопроповідей.

Виклад основного матеріалу.

Степан (Софрон) Мудрий народився 27 листопада 1923 р. в м. Золочеві, де й здобув початкову та середню освіту. Пізніше в Аугсбурзі (Німеччина) закінчив курс електроінженерії. Після війни залишив Німеччину і переїхав у містечкість Давсон (Пенсильванія, США), де 1949 р. вступив до монастиря отців Василіян. У 1951–1955 рр. проходив схоластичні та філософські студії, а по їх закінченні, 14 січня 1955 р., склав довічні обіти у Василіянському Чині, взявши ім'я Софрон. Після того виїхав до Риму, де чотири роки студіював богослов'я в Григоріянському університеті, осягнувши 1958 р. ступінь магістра. 25 грудня 1958 р. у Римі він прийняв св. Тайну Священства з рук архієпископа Івана Бучка. У Латеранському університеті студіював римське і канонічне право, а 1963 р. захистив докторську дисертацію. Впродовж 1966–1969 рр. у цьому ж інституті здобув ступінь магістра канонічного права Східних Церков. Пізніше він став професором папського Інституту східних наук. Упродовж 1960–1974 рр. виконував обов'язки віце-ректора, а 1974–1994 рр. – ректора Української папської колегії св. Йосафата в Римі.

З 1965–1994 рр. працює постійним співпрацівником радіо «Ватикан». Його радіопроповіді підтримували українців в усьому світі, а найбільше - в

радянській Україні. Програми української редакції радіо «Ватикан», на якому майже сорок років працював Софрон Мудрий, уперше вийшли в ефір 12 грудня 1939 року, з часу «возз'єднання» західноукраїнських земель із СРСР. На прохання митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького Папа Пій XI дав дозвіл відкрити українську редакцію радіо «Ватикан» як єдину можливість у майбутньому зберегти зв'язок УГКЦ з Апостольським престолом, а значить – і католицьку віру серед українського народу.

Українська редакція стала п'ятою редакцією Ватиканського радіо. Від інших національних редакцій, які на початку Другої світової війни вийшли в ефір, вона відрізнялася тим, що представляла народ, який на той час не мав власної держави. Незважаючи на те, що фактично розпочалася Друга світова війна, українська редакція утверджувала в слухачів усвідомлення, що «християнські радіопроекти намагаються допомогти віруючим самовдосконалитися на засадах Божих Заповідей, пізнавати одне одного, єднатися, творити добро» [8, с. 155].

Тож, християнське прощення, милосердя, бажання допомогти і творити добро з вірою в Бога стали основною темою програм української редакції радіо «Ватикан». Редакція розпочала своє мовлення з однієї півгодинної передачі на тиждень. Поступово українські програми почали виходити в ефір щоденно, а святі Літургії - щонеділі та на великі свята. Майже відразу після виходу українських програм в ефір Радянський Союз розпочинає систематично їх «глушити», усвідомлюючи загрозу, яку вони несуть панівному в СРСР атеїзму [7].

Єпископ Софрон Мудрий, як заступник керівника української редакції радіо «Ватикан», зауважував, що в 60-ті роки ХХ століття програми українською мовою на Папському радіо звучали 15 хвилин щодня і один раз у місяць транслювалася служба Божа. Владика Софрон Мудрий став першим працівником української редакції радіо «Ватикан», що відвідав радянську Україну (1965 р.) і представивши необхідні факти, кардинальним чином вплинув на позицію Ватикану щодо збільшення ефірного часу для української редакції. Він наголосив, що: «Ми не торкалися політичних програм - мовили лише на теми релігійного життя. Якщо людина має віру в Бога, то вона все зрозуміє й переживе. Радіопередачі з нетерпінням чекали тисячі спраглих до слова Божого людей, у чому я особисто переконався, відвідавши Україну: «...на рідній землі весь час бажали почути молитви і служби Божі, а не лише раз на місяць, а частіше...». Повернувшись до Ватикану, розповіли про це

Святійшому Отцю Павлу VI, який видав розпорядження збільшити час ефіру для української редакції до двох передач у добу і щотижня транслювати богослужіння» [8, с.156] .

Збільшення ефірного часу стала наслідком чергової інформаційної атаки на Ватикан, де в листах, написаних мовби під копірку, радянські слухачі вимагали в Апостольського престолу закрити українську редакцію Радіо. Що ж викликало роздратування і ворожість із боку радянських ідеологів у програмах української редакції радіо «Ватикан», яка на той час у своєму обмеженому ефірі передавала лише короткі новини із життя Католицької церкви і раз у місяць богослужіння і програми якої до того ж постійно «глушили»? Головною причиною стало те, що 1963 року після 18-річного ув'язнення вдалося звільнити митрополита Йосифа Сліпого.

Працюючи від 1965 р. в українській секції Ватиканського радіо, Софрон Мудрий відповідав за трансляцію богослужінь в Україну, використовуючи при цьому спів студентів-богословів отців Василіян Української папської колегії ім. св. Йосафата, студентів Малої семінарії, сестер служебниць, Василіянок та сестер св. Анни. Оскільки бажанням слухачів була трансляція не тільки Божественної Літургії, а й інших Богослужб (акафістів, вечірень, молебнів до Христа та Богородиці), С. Мудрий прийняв рішення про випуск наприкінці 1970-х рр. відповідного змісту платівок та фонокасет, що наповнювали радіопередачі пісенним супроводом. Найбільше грамплатівок записано з парафіяльним хором св. Варвари у Відні під керівництвом відомого композитора і диригента Андрія Гнатишина. Це – Свята літургія, вечірня, частина недільної утрени, молебні, а також десяток грамплатівок релігійних пісень [6, с. 135].

Ватро зазначити, що під опікою Софрона Мудрого було зібрано і випущено 24 фонокасети на якій озвучено весь Новий Заповіт, також окремо вибрані книги Старого Заповіту з яких проводились декламації і читання їх текстів. Так, до відзначення 1000-ліття хрещення Руси-України під керівництвом Софрона Мудрого упорядковані записи Псалмів на 8-ми касетах, озвучено і записано читання вибраних творів Т. Шевченка лейтмотив, яких неодноразово повторював про багатогранність духовної культури українців.

Потужний пласт культурно-просвітницької діяльності становить збір та редагування матеріалу, його озвучення і декламація читцями української класичної прози, збірка видання становить - 14 аудіокасет. Таку подвижницьку працю єпископ здійснював працюючи в українській редакції радіо «Ватикан». Резонансним кроком стала робота над записом аудіокасет заборонених на той

час в УРСР творів письменників-класиків - І. Франка, П. Куліша, О. Довженка, представників «Розстріляного Відродження» та ін. Загалом було озвучено і зроблено запис 18 серій на 140 касетах, які при кожній нагоді передавали в Україну та до країн, де була українська діаспора. Варто зазначити, що в Рим до української редакції запрошували здійснювати записи журналістів української редакції радіо «Свобода» США: О. Народецький (пізніше керівник української редакції), Л. Гвань (Г. Мовчан), актор Л. Алексійчук. [8,с.158],

Рекорд встановив український відділ, який отримав за рік понад 40 тисяч листів, понад сотню кожного дня. Насамперед йшлося про трансляції недільної Божественної Літургії українською мовою у греко-католицькому обряді, яка протягом десятиріч приносила духовну втіху вірним, позбавленим власних пастирів, які були ув'язнені або вбиті [1,с.115], без сумніву, у цьому була безпосередня заслуга єпископа Софрона Така культурно-видавнича діяльність декларувала особисте прагнення Софрона Мудрого до збагачення духовних цінностей українського народу і знаходила гарячий відгук у серцях всіх слухачів.

Софрон Мудрий також підтримував нотодрукування. Як зазначає Г.Карась: завдяки його підтримки опубліковано окремі хорові твори А. Гнатишина, збірку українських народних пісень під упорядкуванням семінариста П. Федорана та інші, де він є автором передмов. Великою заслугою єпископа є розвиток української музичної культури в діаспорі, проявилось в роботі педагога-наставника для молодого духівництва й організатора культурницьких процесів. Будучи непересічною особистістю, добрим організатором і чітко розуміючи роль музичного мистецтва, він використовував його в літургійних відправах та позалітургійних заходах [6,с. 132].

Доцільно відзначити його вміння вести перемовини з митцями українського походження країн Канади, США, Польщі. Налагоджені добрі контакти з провідними діячами музичної культури діаспори забезпечували проведення різних заходів на високому мистецькому рівні. Софрон Мудрий підтримував мистецькі колективи, продукував нотну літературу та звукозаписи, забезпечував трансляцію найкращих зразків по радіо та в телеефірах країн світу. Першою працею була збірка проповідей «Недільна Благість» [2] – радіо-проповіді на кожну неділю літургійного року, друкowana у видавництві оо. Василян 1970 р. в Римі. Згодом вийшла збірка проповідей «Заповіді Божі та церковні» [3], видані о. Василянами в Римі 1976 р.

Будучи священником, о. Софрон Мудрий подбав про публікацію

українського перекладу «Кодексу канонів Східних Церков»[4], виданого в Римі 1991 р., коли ж 1993 р. «Кодекс канонів» з'явився друком на Україні, доклав великих зусиль для його поширення. Завдяки старанням єпископа в Україні перекладено «Аналітичний покажчик Кодексу канонів Східних Церков» І. Жукевича. А в Івано-Франківську, починаючи з 1995 р., з'явився окремими випусками «Короткий коментар Кодексу Канонів Східних Церков»[5] за його редакцією. Названі праці дають глибоке теоретичне підґрунтя і створюють належні передумови для правно-канонічного облаштування єпархіального життя.

Висновок. Отже, культурно-видавнича діяльність єпископа Софрона Мудрого має не аби який потенціал, ряд документів, що досі лежать в архівах, повинні бути розкриті та доступні для подальшого вивчення науковців. Тож, висвітлені історії з життя, як заступника головного редактора радіо «Ватикан» засвідчує про його високий рівень професійності, глибоке і змістовне наповнення своїх програм, що сформували унікальне обличчя української культури і докладали максимум зусиль для відродження та зміцнення традиційної духовності українського народу та української держави.

Список використаної літератури

1. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння: Спогади мого життя. Вибрані статті та промови. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2008. С. 115
2. Недільна благовість. Проповіді на неділю і свята літургійного року / С. Мудрий. Івано-Франківськ : Теологічна Академія, 2006. 370 с.
3. Заповіді Божі та церковні / С. Мудрий. Рим : Вид-во о. Василян, 1976. 25 с.
4. Кодекс канонів Східних Церков / С. Мудрий. – Рим : Вид-во о. Василян, 1991. – 845 с.
5. Короткий коментар Кодексу канонів Східних Церков / С. Мудрий. Івано-Франківськ : Теологічна Академія, 2002. 581 с.
6. Карась Г. Роль єпископа Софрона Мудрого у збереженні музичної культури українців у діаспорі. Україна–Ватикан: державно-церковні відносини в контексті досвіду об'єднаної Європи : матеріали Міжнародної наукової конференції. Галич, 26–28 травня 2011. С. 433.
7. Клоновський Юрій Праці Софрона Мудрого як джерело до вивчення діяльності владики та історії церкви. URL: https://nauka.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/122/2018/06/SIZ_6_2015_r.pdf
8. Ципердюк І. М. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан». Масова комунікація: історія, сьогодення,

перспективи : наук.-практ. журн. / відп. ред. С. І. Кравченко; упоряд. М. А. Рожило. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. № 9–10 (7). С. 154–159.

*Володимир Гуцуляк,
студент III курсу бакалаврату
спеціальності «богослов'я»
Івано-Франківської академії
Івана Золотоустого
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник – Ольга Маслій,
кандидат історичних наук, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін*

ЄПИСКОПЬСКА ХІРОТОНІЯ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО 12 ТРАВНЯ 1996 р.

1994 р., став для о. Софрона переломним. Це був двадцятий рік ректорства в Папській Колегії св. Йосафата в м. Римі [12, с. 22-23]. Восени 1994 р. о. Софрон Мудрий виїхав в Україну (до м. Івано-Франківська), де був призначений ректором Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного духовного Інституту (далі - ІФТКДІ) [7].

У своїй автобіографії про ці зміни о. Софрон так написав: «Протоархимандрит Ісидор Патрило несміливо запитав мене в Римі, чи я не поїхав би працювати в Україну в Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Інституті, то я відповів, що дуже радо поїду в мою любу Україну, щоб віддати рештки своїх сил у праці з молоддю, з моїм народом. Це був кінець жовтня і початок листопада 1994 р.» [16, с. 92].

Згідно з декретом Правлячого Архиєрея Софрона Дмитерка №1 від 24 травня 1994 р., на підставі канону (далі – кан.) 191 і кан. 215 Кодексу Канонів Східних Церков (далі – ККСЦ), протосинкелом Івано-Франківської єпархії було призначено Преосвященного владика Іриней Білика, а синкелом єпархії - о. Василя Харука. Проте з осені 1994 р. до літа 1996 р. владика Іриней Білик перебував на богословських студіях у Папському університеті «Анджелікум» в Римі, де студіював догматичне богослов'я, а згодом і захистив ліцензіат [2]. Тому виникла потреба додатково призначити генерального вікарія, який міг би

реально допомагати правлячому архиєрею. Таким чином декретом Преосвященного владики Софрона Дмитерка №15 від 6 листопада 1995 р. було призначено другого генерального вікарія єпархії. Ним став о. Софрон Мудрий, ректор ІФТКДІ [9, с. 225-226].

2 березня 1996 р. Божого Святіший Отець Іван Павло II номінував Високопреподобного о. Софрона Мудрого ЧСВВ єпископом-помічником з правом наступництва Івано-Франківської єпархії [1, с. 1]. «Так на Прикарпатті стало два єпископи Софрони. Для мене ця новина була абсолютно несподіванкою: у моєму віці - 73 роки життя – прийняти обов'язок! Я зніжковів і представив Архиєпископу Мирославу Любачівському свою неготовність для єпископських обов'язків. Блаженніший рішуче відповів: «Єпископи все це розглянули, Папа вирішив – отже така воля Божа» - згадував владику Софрон [16, с. 93].

З нагоди цього призначення, отцю Софрону надійшли численні вітання, зокрема від, кардинала Акілле Сільвестріні – префекта Конгрегації Східних Церков, о. Ісидора Патрила – протоархимандрита ЧСВВ, о. Генезія Комара – ректора Папської Колегії св. Йосафата, кардинала Антонію Іноценті, єпископа Бруно Бертаня – секретаря Комісії інтерпретації канонічних текстів Католицької Церкви, єпископа Ришарда Карпінського, ректора та професорів Папського Інституту Східних Наук та інших [14, с. 2].

12 травня 1996 р. відбулася єпископська хіротонія в катедральному соборі Воскресіння Христового м. Івано-Франківська за участю помічника Блаженнішого Мирослава Любачівського – єпископа Любомира Гузара. Головним святителем був Архиєпископ Мирослав Марусин, Секретар Конгрегації Східних Церков, а співсвятителями – митрополит Філадельфійський Стефан Сулик і єпископ Івано-Франківський Софрон Дмитерко ЧСВВ [7].

Важливо зазначити, що хіротонія владики Софрона є, свого роду, унікальною, оскільки свячення відбулася на 73-му році життя, а згідно ККСЦ, кан. 210, §1 – при досягненні 75-річного віку єпископа проситься подати зречення від уряду, який він займає [13, с. 75]. Забігаючи наперед скажу, що владику Софрон Мудрий все ж вийшов на емеритуру. 2 червня 2005 року Папа Бенедикт XVI, згідно із кан. 210 ККСЦ, прийняв його зречення з уряду єпарха Івано-Франківського [3].

Тут слід зупинитися на особі кожного із святителів, адже кожен із них в той чи інший спосіб був причетним до життя тогочасної церкви.

Архиєпископ Мирослав Марусин – народився 26 червня 1924 р. у селі

Княжому біля Золочева на Львівщині. Богословсько-філософські студії розпочав у Львівській Богословській Академії, де навчався від 1943 р. до 1944 р. Під час війни навчався в Падерборні, (Німеччина), а потім, від 1949 р. до 1951 р., у Папському Східному Інституті в Римі, здобувши ступінь доктора [4]. 29 листопада 1971 р. був призначений Апостольським Візитатором Українців у Західній Європі, 27 червня 1974 року Папа Павло VI іменував о. Мирослава титулярним єпископом Кадійським, а 28 липня 1974 р., в каплиці Української Папської Колегії ім. святого Йосафата в Римі, відбулася єпископська хіротонія, головним святителем був Високопреосвященний владика Іван Бучко, а співсвятителями – владика Платон Корниляк, Володимир Маланчук, Августин Горняк та Йоаким Сегеді. 16 червня 1977 р. Папа Павло VI призначив Владика Мирослава Віце-Президентом Папської Комісії у справах ревізії Кодексу Східного Церковного Права. Тут владика Мирослав працював до 14 вересня 1982 р., коли Папа Іван Павло II підніс його до архієпископської гідності та призначив Секретарем Конгрегації Східних Церков, де він пропрацював до 11 квітня 2001 р. [15].

Митрополит Стефан Сулик – народився 2 жовтня 1924 р. у селі Бальниця на Лемківщині в сім'ї Михайла і Марії Суликів. Рукоположений на священика 14 червня 1952 р. у Філадельфії. 29 грудня 1980 р. Папа Римський Іван-Павло II призначив священика Стефана Сулика архієпископом і митрополитом Філадельфійським. Єпископська хіротонія відбулася 1 березня 1981 р. (головний святитель – Верховний Архієпископ Йосиф Сліпий). Митрополит Стефан Сулик належав до Конференції єпископів США, був головою Міжобрядової комісії цієї Конференції. 29 листопада 2000 р. Папа Іван Павло II прийняв зречення Стефана Сулика з уряду митрополита Філадельфійського у зв'язку з досягненням ним віку 75 років [17].

Єпископ Софрон Дмитерко – народився 1 червня 1917 р. в с. Бичківці на Тернопільщині. 1932 р. вступив до новіціату Чину святого Василія Великого. Владика Софрон Дмитерко перебував у монашому чині оо. Василіян 76 років [6]. 14 травня 1942 р. у Празі отримав ієрейські свячення (святитель Владика Микола Дудаш). 30 листопада 1968 р. прийняв єпископські свячення (святитель Владика Іван Слезюк). Після відродження УГКЦ, з 1991 до 1997 р. – Правлячий Архієрей Івано-Франківської єпархії УГКЦ. 5 листопада 2008 р. Преосвященний Владика Софрон Дмитерко відійшов у вічність [10].

Перейдімо до подій, внаслідок яких владика Софрона Мудрого було введено на Івано-Франківську катедру. У вересні 1997 р. Синод єпископів УГКЦ розглянув подання Правлячого Єпископа Івано-Франківської єпархії

Софрона Дмитерка з проханням звільнити його від виконання обов'язків правлячого архиєрея. Синод задовольнив це подання на підставі кан.210 ККСЦ [18, с. 46], що передбачає зречення уряду єпархіальним єпископом, який досягнув 75 років життя або став нездатним для належного виконання свого уряду через слабе здоров'я [13, с. 75]. Отримавши згоду Апостольської Столиці, владика Софрон Дмитерко, відповідно до кан. 211 ККСЦ [13, с. 75], отримав титул Вислуженого єпископа та вийшов на емеритуру [13, с. 75].

22 грудня 1997 р. відбулася інтронізація нового Правлячого Архиєрея Софрона Мудрого ЧСВВ на місце емеритованого Софрона Дмитерка ЧСВВ [11] у катедральному соборі св Воскресіння за участю Апостольського нунція в Україні архієпископа Антонію Франко, Львівського єпископа-помічника Любомира Гузара та інших єпископів, а також понад 300-та священників єпархії [5, с. 18]. У автобіографії владика Софрон про цю подію писав так: «Цього пам'ятного для мене дня, під покровом Пречистої Діви Марії, покладено на мене новий хрест обов'язків щодо Церкви і дорученої пастви мого улюбленого народу» [16, с. 98].

Таким чином, у віці 73 років о. Софрон Мудрий був покликаний до нового служіння – єпископського. Спочатку як єпископ-помічник, а згодом, як правлячий архиєрей Івано-Франківської єпархії. Маючи великий життєвий досвід, чернечу формацію та інтелектуальний вишкіл владика Софрон Мудрий розпочав черговий період свого життя, який цілковито був присвячений розбудові Івано-Франківської єпархії.

Список використаної літератури

1. 2 березня 1996 р. Божого Святійший Отець Іван Павло II номінував Високопреподобного отця доктора Софрона Мудрого ЧСВВ Єпископом-помічником з правом наслідства Івано-Франківської єпархії. Нова Зоря. Березень, №5 (182) 1996. 8 с.
2. Біографія Кир І. Білика Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL: http://www.ub.wikipedia.org/wiki/Білик_Іриней. (дата звернення: 25.11.2023).
3. Вислуженому єпископу Івано-Франківської архиєпархії УГКЦ Софрону (Мудрому) сьогодні виповнюється 90 років. РІСУ - Релігійно-інформаційна служба України. URL: https://risu.ua/visluzhenomu-ypiskopu-ivano-frankivskoj-arhiyeparhiji-ugkc-sofronu-mudromu-sogodni-vipovnyuyetsya-90-rokiv_n65959 (дата звернення: 25.11.2023).

4. Відійшов по вічну нагороду владика Мирослав Марусин. Буцацька єпархія УГКЦ. URL: <https://buchacheparchy.org.ua/?view=article&id=245:245&catid=15> (дата звернення: 25.11.2023).
5. Війтишин В. Івано-Франківська єпархія – Митрополія (1989–2011 рр.): етапи відродження та особливості становлення (канонічно-правовий аспект). Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія. 2017. №10-11. С. 9-31.
6. Владика Софрон Дмитерко. Секретаріат Синоду Єпископів УГКЦ. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-sofron-dmyterko-471/> (дата звернення: 25.11.2023).
7. Владика Софрон Мудрий. Секретаріат Синоду Єпископів УГКЦ. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-sofron-mudryu-472/> (дата звернення: 25.11.2023).
8. Владика Софрон Мудрий. Секретаріат Синоду Єпископів УГКЦ. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-sofron-mudryu-472/> (дата звернення: 25.11.2023).
9. Делятинський Р. Відновлення та реорганізація структури Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви (1989 - 1993 рр.). Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія. 2015. №8. С. 204-233.
10. Департамент інформації Івано-Франківської Архієпархії УГКЦ. 15 років тому упокоївся в Бозі Владика Софрон Дмитерко. Офіційний медіаресурс Івано-Франківської Архієпархії Української Греко-Католицької Церкви. URL: <https://ugccif.org.ua/15-rokiv-tomu-upokoivsia-v-bozi-vladyka-sofron-dmyterko/> (дата звернення: 25.11.2023).
11. Єпископ-емерит Кир Софрон Мудрий ЧСВВ. URL: https://web.archive.org/web/20080311060551/http://if-eparchia.org/index.php?option=com_content&task=view&id=28&Itemid=33 (дата звернення: 25.11.2023).
12. Каськів О. Роль єпископа Софрона Мудрого в реорганізації Івано-Франківського теологічно-катихитичного духовного інституту у Івано-Франківську теологічну академію (1994–2014 рр.). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. №42. С. 56-61.
13. Кодекс Канонів Східних Церков. Українське видання. Рим: 1993. С. 75.
14. Кучер Б. Головне – реформа душі нації. Нова Зоря. Березень, число 5 (182) 1996. 8 с.

15. Лотоцький П. 60-ліття священства Високопреосвященого владики Мирослава Марусина. Радіо Ватикан. URL: <https://www.archivioradiovaticana.va/storico/2008/05/02/60> (дата звернення: 25.11.2023).
16. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
17. Помер митрополит-емерит Філадельфійський УГКЦ Стефан Сулик. РІСУ. URL: https://risu.ua/pomer-mitropolit-emerit-filadelfiyskiy-ugkc-stefan-sulik_n103692 (дата звернення: 25.11.2023).
18. Рішення і постанови Синодів Єпископів Української Греко-Католицької Церкви 1989–1997 років. Львів: Вид-ня «Благовісника», 1998. 80 с.

Максим Дойчик,

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

Ігор Гоян,

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

КЛИМЕНТ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ. РОЛЬ НАСТАВНИКА В ДУХОВНИХ ПОШУКАХ ЛЮДИНИ

Яка роль наставника в духовних пошуках людини? Чи можлива індивідуалізація з оперттям лише на власні сили людини? Ці питання особливо гостро постають у переламні моменти історії, коли випробування хвилями спонукають кожну людську душу проявити себе, показати справжнє в собі, тобто те, де насправді її «скарб». Про це у конструктивній та фаховій полеміці з язичниками розмірковує видатний філософ, апологет і християнський подвижник другої половини II ст. н.е. – початку III ст. н.е. Климент Олександрійський [2].

На глибоке переконання Климента, навчати інших, проповідувати Слово Боже має право тільки той, хто досяг досконалості в християнському гнозисі.

Гнозис, у розумінні Климента, є найвищою гідністю, якої тільки може досягти людина, залишаючись людиною. Це узгоджений із Божественним Логосом і відповідний Йому спосіб життя. Сама віра теж вдосконалюється через гнозис, оскільки тільки з його допомогою віруючий досягає досконалості. Віра як внутрішнє благо є смиренным сповіданням Бога і визнанням Його як Суцього. Натомість, гнозис – це той стан віри, коли вона спонукає людину до наполегливого пошуку Бога; це досконале знання найбільш важливого, що може бути. Прагнення до такого знання стає важливою умовою сходження божественної благодаті на людину і осягнення нею цього знання про Бога. Гнозис, за милістю Бога, повідомляється людям Переданням і довіряється тим, хто показав себе гідним оберігати вчення. І від них «гідність любові випромінюється від світла до світла» [1, с. 82].

Для Климента, покликання християнського гностика – служити Богу, навчаючи і виправляючи інших людей, допомагаючи їм бути кращими, відкриваючи їм сенс своїх власних високих прозрінь. І тут особливу радість гностика приносить усвідомлення того, що завдяки такому його служінню хтось пробуджується від гріховного життя, стає на шлях спасіння. Той, хто став чистим серцем і переживає світло християнського гнозису, знає, що є угодним Богові як з теоретичного, так і практичного боку. Йому відомо, яке життя повинен проводити той, кому належить у майбутньому досягти обоження, а в теперішньому – уподібнитися Богу. Сила гностика виявляється у трьох його здатностях: по-перше, він спроможний осягнути сутність речей; по-друге, він виконує заповіді Логосу; по-третє, він може передавати таємниці пізнання у настановах, що відповідають величі Бога. Гідність гностика тільки зростає, якщо він приймає рішення навчати інших, оскільки він отримує у своє розпорядження «найбільше благо, яке можливе на землі, виражене у словах і вчинках, володіння яким дозволяє йому бути посередником, що допомагає на шляху спілкування з Божественним». Тобто своєю просвітницькою працею він дає іншим засоби і нагоду для спасіння. І робить це не заради задоволення, винагороди чи рабського страху, втіхи свого марнославства чи іншої низької пристрасті, а заради «однієї цієї радості», бути впевненим у тому, що його слова допоможуть іншим досягти спасіння» [1, с. 87].

Залишити після себе гідних нащадків є благою справою для гностика. Засіяний вчителем Логос повинен заховатися в душі учня, як насіння в землі. Своім наставництвом він повинен допомогти цьому насінню ожити і прорости. І це приносить користь незалежно від того, чи передається Логос письмово чи усно. Слухняний учень, якого вчитель-гностик виокремив і обрав із усього

загалу за його особливість, стає йому як син. А учень в особі наставника отримує духовного батька. Одразу ж постає питання: яким чином гностику вдається впізнати такого особливого учня? Звертаючись до аудиторії, вчитель завжди повинен бути уважним до того, хто і як сприймає, розуміє його, щоб виявити тих, «хто здатен зрозуміти його слова», а потім «виокремити їх від загалу» та працювати з ними більш плідно вже як зі своїми учнями. Оскільки тільки той, хто прагне насититися їжею нетлінною, духовною, хто керується силою віри спираючись на чіткі критерії прийняття суджень, стає спроможним «сприйняти Божественне Слово». Бо «як не повіриш, то й не зрозумієш», а без розуміння, неможливе й покаєння, «очищення серця» і прийняття «духа правого». І найважливіше, чого повинна прагнути душа – це збагнути: «доки маємо час, треба усім робити добро» [1, с. 87-88].

Для вчителя-гностика духовне батьківство є важливою складовою його покликання. Покликаному нести слово істини слід прагнути бути «гідними того, щоб його слова і твори збереглися в пам'яті нащадків», яким у свою чергу треба бути гідними того, щоб «усе це слухати і читати». За Климентом, такий позитивний моральний вибір подібний до того кроку, коли людина приймає для себе рішення взяти участь в євхаристії. Спонукальну для цього відповідь може дати людині тільки її сумління. А для «чистого сумління» кращою опорою є «правдиве життя», підкріплене таким самим вченням. І найкращий шлях до розуміння істинності вчення досягається через наслідування тих, які вже випробували його.

На думку Климента, Одкровення призначене для тих, хто здатен прийняти містерії і закарбувати їхній смисл у своєму серці. Сокровенне, як істина, буде показане тільки тим, хто здатен осягнути приховане. Таємниці, які розповсюджуються і оживляються усно, насправді дають прокинутись тому, що є закарбованим в душах Богом – покликанню: «Бог дарував Церкві одних Апостолами, інших пророками, Євангелістами, пастирями і вчителями до здійснення святих дій служіння» [1, с. 88].

Іншими словами, справжня велич Логосу знаходить своє втілення тільки завдяки вчителю, вартому високої довіри. Вчитель-гностик є істинним наставником, який за образом Бога «усе створює і гармонізує, обновлює і готує до спасіння того, хто отримує таке наставництво». Усе, що є його покликанням, він розповідає усім тим, «хто гідні це почути, щоб надалі слова свої і життя узгоджувати з вимогами розуму»; «хто в силах прийняти піднесені настанови людинолюбного і боголюбивого наставника, живого підтвердження істини його слова, його досвіду любові до Бога». Гідним для гностика є

неухильне дотримання праведності у своїх думках, словах і вчинках, наслідування у всьому свого Вчителя і Спасителя – Ісуса Христа: «Який навчав нас і на прикладі Свого життя показав ті висоти, яких можна досягти. Тому істинний гностик не сповнюється любов'ю ні до чого, що знаходиться тут на землі». Він володіє щирою вірою, прославляючи Євангеліє своїми справами і духовною силою свого споглядання. Він заслуговує не на «людську хвалу», а на «Божественну винагороду», виконуючи все те, «чому вчив Господь» [1, с. 89].

Список використаної літератури

1. Дойчик М.В. Ідея гідності в історії європейської філософії [Текст] : монографія. Видання 2-ге, доповнене. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2018. 394 с.
2. Климент Олександрійський. Стромати. Київ : Видавничий відділ УПЦ КП, 2012. 848 с.

*Тарас Котик,
студент I курсу магістратури
Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник –
Віталій Деркач,
магістр богослов'я, викладач
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін*

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО

Владика Софрон Мудрий (ім'я при народженні – Степан) народився 27 листопада 1923 року у м. Золочеві. Протягом 1942-1944 рр. вивчав електричну інженерію. 1949 р. вступив до монастиря отців-василіян. 14 січня 1955 р. склав вічні обіти у Чині святого Василя Великого, а 25 грудня 1958 р. отримав ієрейські свячення. 1959 р. здобув ліцензіат із богослов'я, а 1964 р. – став доктором канонічного права. Протягом багатьох років очолював навчально-формаційні заклади нашої Церкви. Був призначений на єпископа-коад'ютора Івано-Франківської єпархії УГКЦ 2 березня 1996 р., а єпископська хіротонія

відбулася 12 травня 1996 р. 22 грудня 1997 р. його було інтронізовано як правлячого єпископа Івано-Франківського. До 2005 р. виконував ці обов'язки, поки не пішов на емературу. Помер владика Софрон 31 жовтня 2014 р. в місті Івано-Франківську [2].

Висвітлення національної ідеї владика Софрона варто розпочати із його діяльності, яка протягом більшої частини його життя була тісно пов'язана із формацією та освітою богословів і священнослужителів. Спершу він був протягом 14 років (1960-1974 рр.) віцеректором, а від 1974 по 1994 рр. – ректором Української Папської колегії святого Йосафата. 1966-1974 рр. у його діяльності також асоціюються із керівництвом українського відділу, у якому вироблялися фонокасети та пластинки із різними тестами та піснями для релігійних потреб українського народу [8, с. 90].

Варто зауважити, що одним із завдань, які були вироблені для семінаристів колегії, було надання священничого, морального, духовного та інтелектуального вишкোলів для студентів усіх українських церковних областей. Це є ще одна вагома характеристика того, що владика Софрон, ще будучи священником, дбав, щоби наша Церква мала підготовлених у всіх напрямках священнослужителів, які нестимуть Слово Боже для різних областей нашої держави. У цьому можна побачити національну та загальноцерковну ідеї, а точніше – взаємозв'язок між ними [8, с. 93].

Протягом свого управління колегією отець Софрон неодноразово залучав семінаристів до культурно-просвітницьких заходів, щоби вони могли побачити українську культуру. Прикладом цього є відвідини ансамблю «Золотий Ятран». Ця подія та кілька інших таких заходів є чудовим свідченням того, що національна ідея у діяльності отця Софрона як керівника формаційного закладу була надзвичайно розвинутою [8, с. 114].

Від грудня 1939 р. функціонувала українська редакція Радіо «Ватикан», у якій протягом майже сорокарічного періоду працював отець Софрон Мудрий. Потрібно зауважити, що за допомогою цієї редакції було збережено зв'язок між нашим народом та нашою Церквою і Апостольською Столицею. Також це є свідчення того, що владика Софрон Мудрий ще в молодому віці чітко виражав своє бажання працювати на розвиток Церкви та нашої держави, яка була окупована радянськими військами [15, с. 155].

Сам владика Софрон згодом згадував, що для нього робота на Радіо «Ватикан» була улюбленою місією для України. Це була та прекрасна можливість і нагода закладати цеглини, за допомогою яких відбулося збереження нашої релігійної культури та ідентичності. За його сприяння

відбувався не лише запис проповідей, але й Літургій, акафістів, молебнів, частин добового кола чи релігійних пісень. Також під керівництвом отця Софрона Мудрого було здійснено аудіозапис Нового Завіту, цілого Псалтиря та частини Старого Завіту. Ще одна важлива дія підтверджує нам те, що діяльність владики Софрона пронизана збереженням національної ідеї. Він також ініціював запис заборонених в УРСР творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Пантелеймона Куліша, Олександра Довженка та інших. Тут потрібно зауважити, що загалом вдалося записати 18 серій на 140 касетах [15, с. 156-157].

Якщо проаналізувати історію українського народу, то ми можемо побачити, що він протягом усього часу терпів величезні страждання, які досягли свого апогею у ХХ столітті. Саме на них і припало дитинство та юність владики Софрона. Зараз варто висвітлити питання Волинської трагедії 1943 р. та роль владики Софрона у примиренні між українським та польськими народами. Ця трагедія насправду є великою, адже можемо простежити вину із обох сторін. Сама подія відбулася 80 років тому, а рани не одразу вдалося загоїти. Процес переговорів та знаходження спільних висновків у цьому випадку виявився досить непростий, адже обидві сторони стояли на своїх позиціях. У 2003 р. було утворено групи, які очолили владика Софрон Мудрий (із боку УГКЦ) та владика Ришард Карпінський (із боку РКЦ). Варто зауважити, що після цього діалог між обома народами значно покращився, а праця обох груп принесла свої плоди. Із цього можна зробити висновок, що владика Софрон Мудрий був не просто релігійним діячем, а справжнім пастирем та одним із інтелектуальних, духовних та моральних лідерів нашого народу. У цьому ми також можемо побачити прояв національної ідеї – спрямування своєї діяльності на досягнення національної та релігійної справедливості, а головне – правди та істини [12, с. 334-335].

Варто зауважити, що у науковій діяльності владики Софрона також можна чітко простежити кристалізацію національної ідеї та спрямування на окреслення основних аспектів розвитку нашої Церкви та держави. 11 жовтня 1996 р. було проведено науково-практичну конференцію «Берестейська церковна унія: історія, задум, реалізація. Погляд через 410 років». На цій конференції владика Софрон виступив із темою «Берестейська церковна Унія в житті українського народу та УГКЦ». У ній розкривається значення Унії для нашого народу та відображається взаємозв'язок між релігійною та національною ідеями [4, с. 91-92].

Протягом 1-2 жовтня 2004 р. відбувалася конференція «Роль УГКЦ у

розбудові української нації та держави ХХ століття». На цій Всеукраїнській конференції висвітлювалися питання, пов'язані із роллю нашої Церкви та її основних діячів у формуванні нації та держави протягом минулого століття. Потрібно сказати, що роль Митрополита Андрея, Патріарха Йосифа, блаженних Григорія Хомишина та Симеона Лукача є досить вагомою, адже вони не лише опікувалися своїми вірними у душпастирській сфері, але і дбали про їхнє національне виховання та патріотичне спрямування своїх ідей та дій [4, с. 92-93].

Обов'язково потрібно згадати про творчість владики Софрона Мудрого, адже із-під його пера вийшла величезна кількість творів, присвячених різній тематиці – від проповідництва до канонічного права та історії Церкви.

Одним із найбільш відомих його творів є «Нарис історії Церкви в Україні», у якій розкривається по-особливому історія української Церкви та її вплив на розвиток держави. Варто зауважити, що у цій праці розглядається історія нашої Церкви ще від самих початків – не лише від хрещення 988 р., але від початків існування християнства – від I століття. Варто сказати, що у цій праці простежується національна ідея, адже неодноразово розповідається про національні чинники, які тісно поєднувалися із релігійними (а це ми можемо простежити особливо у часи переслідувань нашої Церкви чи тих часів, коли відбувалися різні війни чи повстання, однією із причин яких були саме релігійні різноманіття чи незгоди) [9, с. 404].

Владика Софрон Мудрий відомий своїм проповідницьким хистом та вмінням промовляти такі слова, що не просто гарно звучали, але й мали відгомін – виконувалися та втілювалися у життя. У його проповідях неодноразово можемо відчитати також згадки про наш народ та нашу націю. Особливо варто звернути увагу на те, як владику Софрон розпочинав свої проповіді:

«Возлюблений у Господі Український народе!», «Дорогий і любий у Господі Український народе!», «Мій дорогий український віруючий народе!», «Дорогий мій віруючий у Христа український народе!», «Дорога українська молоде Христова!», «Сини і доньки любого українського народу!» [11, с. 55].

У цих привітаннях ми бачимо звернення до вірних, яке тісно взаємопов'язане із національною ідеєю – нашим народом. Ми повинні зрозуміти, що є християнами та українцями одночасно, ми маємо бути патріотами, які правдиво люблять свою державу, проте на першому місці для нас повинен бути Господь. У вищенаведених привітаннях видно, як владику Софрон звертається до вірних – возлюблений український народ, дорогий та

любий, віруючий, а також – молодь та сини і доньки українського народу. Із цього можна зробити висновок, що у проповідях владики Софрона тісно пов'язані між собою національні та релігійні тематики, а це відображає наявність національної ідеї у його творчості та особливо – проповідництві.

Варто також розглянути кілька послань владики Софрона, у яких відображається його національна ідея. Коли ми подивимося на послання на Великдень 2009 року, то у ньому видно, як владики (спільно з владикою Володимиром Війтишиним) не забувають про місцеву владу. «Щиро вітаємо місцеву владу і хочемо побажати, щоб Ваша праця несла користь людям та Батьківщині нашій Україні» [14]. Ця коротка фраза дає нам можливість зрозуміти, що для владики Софрона була важливою також наша Батьківщина, адже він акцентує на тій користі, яку приносить влада для неї.

У Великодньому посланні за 2010 рік також можна побачити, як владики звертаються до українського народу. Окрім цього, є ще одна особливість його бачення національної ідеї, пов'язана з емігрантами, що є досить поширеним для проповідей та промов владики Софрона: «Як рівно ж нашим братам і сестрам, яких доля закинула у чужі краї, далекі від своїх родин і громад, сіл та міст України» [1]. Владика часто промовляв також і до тих, які через певні обставини були змушені покинути нашу державу, адже саме такі люди є носіями нашої культури та ідеї за кордоном, вони спричиняються до збереження та поширення пам'яті про свою націю.

Владика Софрон наголошував на тому, що наша держава є вільною та демократичною. Поряд із цим, ми повинні залишатися християнським народом, який дотримується Заповідей Божих. Варто сказати, що для владики Софрона справжня й демократична Україна – це та, у якій люди живуть за Законом Божим [5].

Ще одна важлива промова владики була промовлена на посвяченні церкви святого Архистратига Михаїла у Тисмениці. У ній ми бачимо заклик до рішучості у боротьбі за свою культуру, рідну хату, а головне – вільну, демократичну та християнську Українську державу. Має відбуватися ця боротьба із кличем архангела Михаїла, який відображає, що з нами є Бог «Сьогодні в боротьбі за нашу рідну хату, за нашу вільну, демократичну, християнську Українську державу, за мову, культуру, Церкву мусимо ставити рішучий клич святого архангела Михаїла: “Хто як Бог!”». У цій змістовній фразі ми бачимо вираження національної ідеї владики Софрона у тому, що наша держава має однозначно бути вільною, демократичною та незалежною, а головне – християнською [13].

Чергова фраза із цієї промови також є такою, що пов'язує між собою національну ідею та християнство, адже у ній владика Софрон заохочує нас до щирої молитви до Святого Духа, щоби він просвітив наш розум та нашу волю для зміцнення української християнської держави. «Молімося щиро про світло Духа Святого, щоби він просвітив і вплинув на наш розум і нашу волю, щоби ми зміцнювали Україну як державу християнську» [13].

Владика Софрон Мудрий так сильно любив Україну, що не міг уявити, як можна любити Бога, але не любити Україну. У цьому його принципі проявлялася справжня християнська любов до своєї держави. Варто зауважити, що він постійно переживав за свій народ, який терпів величезні злидні та протягом багатьох років перебував у неволі. Владика Софрон усе робив для того, щоби наш народ спрямував свій погляд до Бога та навернувся [3].

Варто проаналізувати думки владика Софрона Мудрого, викладені ним у праці «Під опікою Божого провидіння». На кількох її сторінках викладено основні думки владика щодо національної ідеї, яка є християнською ідеєю. Він зауважує, що християнське виховання у школах за кордоном невіддільно пов'язане із національним вихованням, до якого входить любов до свого народу, своїх звичаїв, мови та культури. Владика зазначає, що християнське духовне виховання чудово сприяє національному вихованню та навпаки – відбувається ця взаємодія між обома факторами [10, с. 132].

Наступна вагома складова його національної ідеї – це заклик до відкинення надмірності. Якщо ми подивимося на комуністичні чи інші режими, то побачимо у них не лише домінування певної ідеології (економічної чи національної – залежно від самої системи), а й відсутність Бога та правдивого християнського виховання [10, с. 133].

У промовах владика Софрона можемо побачити дуже тісний взаємозв'язок між християнськими та національними цінностями. На великій кількості промов владика постійно якнайкраще висвітлював це поєднання та доводив, що вони насправду ідуть поряд – обидва види виховання [10, с. 136]

Ще один цікавий аспект – це значення мови. Мова є тим фактором, який об'єднує навколо себе (поряд із історією, традицією та культурою) народ. Українська мова – це мова, якою ми не тільки спілкуємося між собою, але і з Богом. Наші приватна та спільна молитви рідною мовою є вираженням поєднання християнської та національної ідей, яке особливо набуло поширення після II Ватиканського Собору [10, с. 138].

Потрібно зауважити, що владика Софрон 16 січня 2009 року був нагороджений Президентом України Віктором Ющенком орденом

«За заслуги» III ступеня за внесок Кир Софрона у консолідацію українського суспільства, розвиток демократичної, соціальної та правової держави. Уже 30 листопада 2013 року його було нагороджено «За заслуги» III ступеня за вагомий внесок у соціально-економічний, науково-технічний та культурно-освітній у розвиток Української держави [2].

Отже, Владика Софрон Мудрий протягом цілого життя невтомно служив Господу, Церкві, народові та людям. Його ідеї щодо українського народу ніколи не згасали, адже він ще працюючи в Римі багато робив для нашої Церкви та нашого народу. Велика кількість перекладених книжок та промовлених проповідей стали тим місцем прояву любові владика Софрона до українського народу. Він невпинно розвивав українське богослов'я, виховував майбутніх провідників нашої Церкви та народу у національному дусі із обов'язковими християнськими цінностями в основі. Більша частина проповідей владика, а також значна частина його діяльності безпосередньо пов'язана із національною ідеєю та з любов'ю до свого народу. Він постійно наголошував на поєднанні християнства та любові до Бога із любов'ю до своєї держави.

Список використаної літератури

1. Великодне послання Єпископату Івано-Франківської єпархії УГКЦ 2010 р.Б. URL: <http://www.if-eparchia.org/1028--2010-.html> (дата звернення: 15.11.2023).
2. Владика Софрон Мудрий. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/vladyka-sofron-mudryu-472/> (дата звернення: 15.11.2023).
3. Во время люте. https://risu.ua/vo-vremya-lyute_n107230 (дата звернення: 16.11.2023).
4. Горбань Р., Делятинський Р. Івано-Франківська Теологічна Академія УГКЦ: традиції та становлення (до 125-річчя Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 20-річчя виходу з підпілля Духовної Семінарії та 10-річчя заснування Теологічної Академії): Наукове видання. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 168 с.
5. Єдність Церкви – Божий скарб. Пастирське Звернення до вірних і духовенства Івано-Франківської єпархії УГКЦ. URL: <http://www.if-eparchia.org/1014-2010-03-17-11-52-06.html> (Дата звернення: 15.11.2023).
6. Касків О. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видавничу діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 44. Львів, 2022. С. 34-40.
7. Касків О. Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в Українській Греко-Католицькій Церкві (1960-1993 рр.). Вісник Львівського

- університету. Серія філос.-політолог. студії : статті. № 43. Львів, 2022. С. 32-38.
8. Мудрий С. Напис історії Української папської колегії святого Йосафата в Римі. Видавництво ОО Василян: Рим, 1984. 198 с.
9. Мудрий С. Нарис історії Церкви в Україні. Видавництво ОО Василян: Рим-Львів, 1995. 404 с.
10. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
11. Пена Л. «Слова» Софрона Мудрого: риси мовостилю. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2019. Випуск 812. Романо-слов'янський дискурс. С. 53-58.
12. Перевезій В. Проблеми українсько-польського порозуміння на початку ХХІ століття та роль релігійних організацій у їх розв'язанні. *Наукові записки*. Випуск № 29. С. 329-340.
13. Слово на посвяченні церкви у честь св. Архистратига Михаїла у Тисмениці. URL: <http://www.if-eparchia.org/377--s-0-.html> (дата звернення: 15.11.2023).
14. Христос Воскрес! Воістину Воскрес! URL: <http://www.if-eparchia.org/810-2009-04-15-07-45-57.html> (дата звернення: 10.11.2023).
15. Ципердюк І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан». *Масова комунікація: історія, сьогодні, перспективи*. 2016. № 9-10 (7). С. 154-159.

*Алла Макарова,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ВИКЛАДАЧ РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН: ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ

Викладач ЗВО – особлива професія гуманітарного профілю, яка покликана допомогти людям постшкільного віку зорієнтуватися у світі «соціальних» реалій, співставити і доповнити, а часом і скорегувати досвід знання, отриманого від агентів первинної (сім'я, друзі, сусіди) та вторинної (дитячий

садок, школа, гуртки, секції) соціалізації. Таке знання, отримане від «соціуму» про «соціум» і «суспільство» переважно є частковим, ідеалізованим, теоретизованим настільки, що вчорашній школяр, маючи розвинені зацікавлення, не уявляє при цьому, як їх реалізувати в подальшому, щоб стати дійсно щасливим. Займатися своєю улюбленою справою – скаже кожен, дотичний до педагогіки – і буде правий. Але якщо твоя конкретно улюблена справа – це читання книжок, а не благородні медицина, юриспруденція, політика чи економіка – то як і куди прикласти свої знання так, щоб вони отримали суспільну користь, збудили суспільний резонанс, зацікавили і захопили і інших – і довели, що читання – це основа компетентності, бо всяка освіченість починається із поглинання слова, а вже потім імітації дії? Адже всяка дія має бути розумною, вираженою, спрямованою на спільне благо. Для того, щоб «максима твоєї дії стала загальним правилом», необхідно спочатку усвідомити своє місце у світі і дізнатися ціну своїм словам і поглядам, щоб потім не шкодувати про вчинки.

Викладач, отже, певним чином «доповнює реальність», дану школярам, власними скеровуючими імперативами. Як би не намагався при цьому професійний митець, медик, правознавець, політолог, фізик, - він навіть термінологічно не лишається у полі суто своїх наук: у кожній з них є два рівня категорій – 1. Загальнонауковий; 2. Професійний (спеціальний). Навіть розрізнення «соціуму» та «суспільства», легковажно на перший погляд згадане вище, має вагоме і часом вирішальне значення. Неусвідомлення різниці між «державою» та «суспільством» також несе в життя часом гіркі плоди. Так, у XXI столітті параліч ініціатив у суспільстві часто має підґрунтям нерозуміння його структури і функцій особою, що живе цілком і повністю у фантастичному вигаданому світі медіа розваг. Барвистий «дитячий» світ таких ресурсів занурює і зрілих реалістів у віртуальні обгортки «благополуччя», що виникають як порожнечі і в порожнечі зникають. Непристосованість індивіда до життя у світі, який будується реальною щоденною важкою працею, підкріплена незнайомством з літературою попередніх поколінь, що проходили ці шляхи – це навмисне приниження і збіднення людського інтелекту, відмова не лише від людської «культури», а й від людського способу життя. Зберегти «людське» у світі машинної розлінованої ритуальності або абсурдної віртуальності – означає постійно нагадувати про «спільну відповідальність» та наголошувати на приведенні людських дій у відповідність до неї.

Поняття «відповідальності за долю інших» не може бути вивчене чи завчене – але за книгами, якщо їх добирати професійно і збалансовано – може

бути простежено їхнє значення і зміну трактування. Професійне модерування інтелектуальної традиції передання духовного досвіду, що формує матеріальні реалії - справа нелегка, і водночас захоплива, оскільки в цій точці можуть перетнутися такі різноспрямовані і часом опозиційні сфери як «релігія» та «філософія», на співвідношенні яких багато інтелектуалів зламали свої стилоси. Насправді ж, щоб розв'язати цю позірну «суперечність», достатньо згадати слова Софрона Мудрого з книги «Нарис історії Церкви в Україні»: «Незаперечним фактом є те, що людина від початку історії зустрічається із релігією в різних її виявах у мисленні, почуттях та поведінці. Не було, нема і не буде вповні а-релігійної людини. Бо з природою розумної людини з волі Творця тісно пов'язана її релігійність. А релігійна людина – це витвір філософії та теоретичного міркування» [1].

Чудовість роботи випускника, зокрема, філософського факультету Прикарпатського національного університету 1 випуску спеціальності «Релігієзнавство» 2001 року полягала саме у цьому поєднанні без протиставлення: можливості говорити про прочитані книги з «Історії релігії» та «Філософії релігії» як рівноцінні джерела духовного вдосконалення майбутнього громадського діяча із молодим інтелектуалом, що мріє здійснювати суспільні обов'язки грамотно. Автор, будучи наразі і таким випускником, і вже викладачем з двадцятилітнім досвідом водночас, може сповна насолодитися таким поєднанням. Адже диплом спеціаліста з кваліфікацією «Релігієзнавець. Викладач релігієзнавчих та філософських дисциплін» розкриває широкоаспектні обрії гуманітаристики, не змушуючи відмовлятися від книги, а навпаки – змушуючи читати все нові і нові книги з обох сфер, не обмежуючи власні погляди вибором між ними. Знання, почерпнуті з них, стають у пригоді у викладанні філософії мистецтва, філософії релігії, філософії психології, навіть соціології і соціологічної компаративістики, не оминаючи і «Культурологію», «Історію культури» тощо. За роки педагогічної практики автора – а це саме практика – адже філософ як викладач практикується у викладі філософських висновків – з ідеями філософів різних часів, народів і концепцій ознайомилися студенти мистецьких напрямків, політологи, економісти, фізики, комп'ютерники, соціальні педагоги та педагоги початкових класів. Сила універсалізуючого дискурсу про духовність, мораль, культуру, віру, обов'язок, милосердя, що міститься у філософських та релігієзнавчих дисциплінах, якщо і не формує подальше світобачення майбутнього спеціаліста в інших суспільно важливих галузях – але неодмінно привертає увагу своєю проблематикою і проблематичністю,

змушує задуматися вчасно. Прикарпатський національний університет працював, працює і працюватиме над всебічним посиленням їхньої гуманітарної компетенції. Інакшого шляху досягнути «універсалізму» громадянської свідомості годі уявити: розмова викладача ВНЗ із молодого людиною, що прийшла на студентську лаву задля здобуття професії, має починатися і обрамлятися розмовою про цінність життя загалом. «Відкриття» (або нагадування, «пригадування» за Платоном) цієї простої істини розкривається через відсилки до релігійних концепцій, згаданих філософами; через скерування молоді знайомитися із доробками духовних провідників українства: Андрея Шептицького, Агатангела Кримського, Йосипа Сліпого, Івана Огієнка, Софрона Мудрого – відеозаписи промов якого в еру технологій доступні так, ніби він перебуває поруч зі студентами і доповнює їхню буденну реальність [2]. Такий же одухотворяючий вплив здійснює і обговорення роздумів Сергія Кримського, Володимира Шинкарука, Вілена Горського, Мирослава Поповича, Анатолія Єрмоленка про мораль та її імперативи [3]. Релігія в українській культурі займає надзвичайно вагоме місце як місце зустрічі, а не зіткнення гуманітарних смислів; перебування «під сигнатурою Софії» означає водночас і входження до «Храму українського Духу». Нероздільність духовних традицій «соборності» дає радісний привід обгорнути їх літературними, художніми, правничими, політичними, економічними, технічними конотаціями як серцевину суспільної квітки пелюстками – для подальшого розквіту величної України, вічно вірної і люблячої, в якій ангели і люди весело і спільно разом працюють на перемогу Добра над Злом.

Список використаної літератури

1. Софрон Мудрий. Нарис історії Церкви в Україні. Аудіокнига. 002. Шляхи проникнення християнства на Русь. [Електронний ресурс]. Режим доступу:
https://www.google.com/search?q=%D0%A1%D0%BE%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%BD+%D0%9C%D1%83%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%B9&newwindow=1&sca_esv=2c272caab9e83ec0&tbm=vid&sxsrf=ADLYWILNKhkavmS_QJR92ICG5O12TjzBOg:1731273488850&ei=ECMxZ_7DM6mk1fIPyu7J4Ao&start=20&sa=N&ved=2ahUKEwj-i7-q2NKJAxUpUIUIHUp3Eqw4ChDy0wN6BAgPEAc&biw=1017&bih=417&dpr=1#fstate=ive&vld=cid:b4007591,vid:1cchZqCRINE,st:0 від 13 грудня 2017 року
2. Днесь. ТРК «Радіо Дзвони». [Електронний ресурс]. Режим доступу:
https://www.youtube.com/watch?v=mETvdar_zRE

3. Володимир Єрмоленко, Анатолій Єрмоленко. Кант: моральна філософія. Podcfst Kult. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=-XNMW3sDWNQ>

*Ольга (с. Андрея) Маслій,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Івано-Франківської академії Івана Золотоустого
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ПАРАФІЯ М. ЗОЛОЧЕВА В ДИТЯЧІ ТА ЮНАЦЬКІ РОКИ ЄПИСКОПА СОФРОНА МУДРОГО (1923–1944).

Сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення росії проти України, наукова спільнота має завдання формувати та утверджувати українську націю. У цьому контексті державні та громадські інституції потребують використання історичного досвіду або «політики пам'яті». Історичний розвиток Української греко-католицької церкви (далі – УГКЦ) є складовою цього процесу, адже ця Церква завжди стояла на позиціях державотворення. Духовенство та вірні Церкви підтримували національно-визвольні змагання українського народу, переживали переслідування, тюрми та заслання. Особливої уваги заслуговує вивчення портрету представників духовенства, проведення біографічних досліджень для детальнішої персоніфікації історичної постаті.

Особу єпископа Софрона Мудрого відносять до плеяди відомих українців, які свої знання та креативність поставили на цілковиту службу для українського народу. Впродовж десятиліть його голос лунав на радіохвилях «Радіо Ватикану» і був чи не єдиним світлом у період панування радянської атеїстичної ідеології. Світоглядні погляди майбутнього єпископа Софрона були закладені в родинному середовищі та парафійській греко-католицькій спільноті.

Владика Софрон Мудрий народився, як він про це описує у своїй автобіографії «Під опікою Божого Провидіння», у родині Григорія Мудрого та Варвари, із дому Павлишинів, 27 листопада 1923 р. в м. Золочеві тодішнього Тернопільського повіту при вулиці Глинянській, 91 [5, с. 8]. За матеріалами «Метричної книги (народження) м. Золочів повіту Золочів з 1912–1940 рр.» Степан Мудрий святі тайни Хрещення й Миропомазання прийняв 8 грудня

1923 р. При Хрещенні отримав два імені «Стефан-Василій». Його батько Григорій Мудрий був сином Семена та Єви Городиловських, мама – Варвара, дочка Романа Павлишина й Анни з родини Дуда. Хресними батьками були Андрій Мудрий та Анастасія Саврас. Хрещення здійснив о. Василь Богонюк [9, арк. 173].

За матеріалами першого повоєнного видання «Шематизму всего духовенства греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1924» Львівська архієпархія була поділена на п'ять протопресвітеріатів: Галицький, Золочівський, Львівський, Стрийський та Тернопільський. У м. Золочів функціонували церкви Воскресіння Господнього та дочірня – св. Миколая [7, с. 114]. Золочівська парафія Воскресіння Господнього входила до Золочівського протопресвітеріату [7, с. 17-18]. За матеріалами шематизму, які впорядкував о. Д. Блажейовський, першим храмом Золочева була мурована церква св. Миколая з 1629 р. до 1853 р. як матірня. Пізніше, з 1854 р. головним храмом стала церква Воскресіння Господнього, а храм св. Миколая став дочірнім [1, с. 892]. Парохом храму Воскресіння Господнього з 1910 по 1937 рр. в м. Золочеві був о. Степан Юрик [7, с.17-18].

За матеріалами автобіографії преосвященного владики Софрона першими священниками, які закарбувалися в пам'ять малого Степана, були о. М. Стечишин та о. Ю. Микитин. Єпископ так згадував про ці дитячі роки: «Маленькими дітьми ми ходили до захоронки сестер-служебниць. Коли прийшов час іти до школи, батьки віддали нас до української народної школи в м. Золочеві. Учителями Закону Божого були священники о. Стечишин та о. Микитин» [5, с. 9]. Монастир сестер служебниць Непорочної Діви Марії в м. Золочеві було відкрито 24 березня 1921 р.

За матеріалами шематизму на 1924 р. громада парафії Воскресіння Господнього нараховувала 2960 вірних [7, с. 114]. На 1932 р. число вірних греко-католиків становило 3080 осіб [8, с. 71]. Не всі видані шематизми міжвоєнного періоду подавали кількість вірних, тому важко прослідкувати кількість парафіян, що належали до греко-католицької громади м. Золочева. У 1912 р. була заснована приватна 7-річна «Рідна Школа» за ініціативою філії Українського педагогічного товариства. Ця школа стала осередком виховання національно свідомих громадян, що склали основу незламного покоління впродовж наступних часів [4, с. 216-217].

Родичі єпископа Софрона на Богослужіння ходили до монастирської церкви Вознесіння Господнього, яку обслуговували оо. Василіяни. «З Золочівським монастирем оо. Василіян, наче з родинною хатою, сестрами і

батьками зв'язане моє дитинство, юність, зародок мого монашого покликання... Василянський Золочівський монастир майже від 1930 до 1943 рр. був для мене і моєї сестри колискою, а радше Вифлеємом, народження нашого чернечого покликання, як для моєї сестри Софії, так і для мене Степана-Софрона», – так написав владика Софрон Мудрий у своєму «слові до появи книжки» Надії Гупало «Василянський монастир Вознесіння Господнього у Золочеві» [3, с. 5].

Василянський монастир у м. Золочеві своїми історичними витокami сягає княжих часів, а перша письмова згадка датується 1546 р. [3, с. 26]. За матеріалами шематизму, які упорядкував о. Д. Блажейовський, монастир у Бучинах, поблизу Золочева, був заснований родиною Собельських. З татарськими набігами він зазнав руйнування і монахи розійшлися, щоб врятувати своє життя. Король Ян Собельський зробив значну пожертву на монастир у 1665 р., і монахи у 1704 р. збудували інший монастир ближче до Золочева. У ХІХ ст. на пожертви старости Миколи Потоцького та графині Люції Комаровської було збудовано величний храм Вознесіння. У 1900 р. монастир приєднався до Добромильської реформи [2, с. 515].

На час народження Стефана Мудрого монастир у м. Золочеві був закритий. Дослідниця василянської обителі Надія Гупало зазначала: «У 1921 р. отці василяни тимчасово залишили Золочівський монастир. У приміщенні монастиря в 1922–1925 рр. розмістився сиротинець, яким опікувалися сестри василянки зі Словітського монастиря» [3, с.86-87]. При монастирі функціонувала церква Вознесіння Господнього. У період відсутності ченців у храмі раз на два тижні, у неділю, служив священник о. Микола Хмільовський [3, с. 87]. До Золочівського монастиря ченці повернулися 1926 р. Служіння настоятеля в січні – листопаді 1926 р. виконував о. Климентій Бжуховський, з 1926 по 1928 рр. о. Мар'ян Повх, з 1928 по 1933 рр. о. Петро Кисіль, з 1933 по 1934 рр. о. Макарій Розумійко, з 1934 по 1944 рр. о. Онисим Шуплат, з 1944 по 1945 рр. о. Йосафат Федорик [3, с. 87].

Як зазначала Надія Гупало, монастир у Золочеві на той час був одним із найменших у провінції ЧСВВ. На 1936 р. в монастирі були ігумен о. Онисим Шуплат, о. Софрон Соколовський і двоє братів – Йосиф Гродський та Марко Захарчук. У 1937 р. в монастирі були лише о. Онисим Шуплат, о. Аристарх Касалай і брат Павло Плетенецький [3, с. 87].

Стараннями ігумена о. Онисима Шуплата було відремонтовано церкву й монастир. Завдяки великим організаторським здібностям ігумена в монастирі

діяли Апостольство молитви, Марійська дружина, був організований хор. Однак 1 вересня 1939 р. ситуація змінилася – розпочалася Друга світова війна.

Владика Софрон так згадував про ці часи: «Після початку Другої світової війни ми щоденно з моєю сестрою Настунею ходили на Службу Божу до церкви отців Василян у Золочеві. Літургія служилася о шостій ранку. Службу відправляв о. Онисим Шуплат – ігумен-василіянин» [5, с. 10]. «Незабутньою для мене залишилась перша зустріч з червоноармійцями...Кілька людей присутні в церкві. Службу Божу відправляє о. Онисим Шуплат – ігумен-василіянин...аж ось у храм входить гурт червоноармійців з карабінами із багнетами на плечах. Усі напідпитку із сміхом підійшли аж до престолу...Деякий час тривала мовчанка. Солдати оглянули всі закутки в храмі і вийшли» [5, с. 10].

Розпочався історичний період, у якому один окупаційний режим змінював інший. «Коли Золочів окупували німецькі війська й можна було побачити наслідки «першої радянської», – писав владика Софрон Мудрий, і саме тоді він вирішив своє життя присвятити цілковито Богові та Церкві. «Про це я щодень молився в храмі отців Василян у Золочеві, куди майже щорання ми разом із сестрою Настунею прямували молитися» [5, с. 10].

Під час відходу радянської армії в червні 1941 р. було зруйновано дах церкви, унаслідок пожежі обгоріли стіни. Журнал «Місіонер» за травень 1943 р. так описав цю подію: «В часі більшовицького воєнного опору Золочівська церква отців Василян дістала аж 47 гарматних стрілів. Були цілковито розбиті куполи і дах церкви. Церква вже поволі зачинає приходити до свого первісного стану» [6, с. 240]. Удруге монастирський храм був зруйнований у 1944 р., коли під час наступу радянських військ гарматними пострілами було знесено центральну баню. Як зазначала Надія Гупало: «Вдруге не було кому її ремонтувати» [3, с. 91].

У період німецької окупації Золочівська гімназія була зачинена, але працювала середня електротехнічна школа. Владика Софрон зазначав, що «катехитом цієї школи був священник Юліан Микитин. ...При монастирі отців Василян лишились о. Омелян Шуплат, о. Йосафат Федорик, брат Павло Плетенецький. Вони нас спонукали до молитви, уповання на Бога» [6, с. 240]. Саме ця плеяда василіян і мала великий вплив на вибір майбутнього служіння молодого юнака Степана Мудрого для своєї Церкви та народу.

Владика Софрон Мудрий у липні 1944 р. залишив родинне містечко Золочів і подався на Захід. У своїй автобіографії він так записав: «Після довгої облоги Тернополя 14 липня 1944 р. почався масовий наступ червоних військ на

Захід. Цього дня було довге бомбардування міста Золочева та шляхів, які ведуть до нього... Мати наша перед кількома днями дістала інсульт і була в тяжкому стані... З благословення моїх батьків, я рішився залишити родинний дім, хвору матір... і всю іншу рідню» [5, с.12].

Таким чином, родинне середовище та парафіяльна громада формувала молодого Степана Мудрого, який у віці 21 року був змушений залишити Золочів та виїхати на Захід. Пишучи свої спомини, вже на схилі літ, єпископ Софрон пам'ятав про своїх духовних наставників, їхню віру та любов до Бога і свого народу. Усі згадані в автобіографії особи дали свідчення вірності Господеві: о. Василь Богонюк – священник, який хрестив владику зазнав переслідування і разом з дружиною відбув 10 років ув'язнення; о. Онисим Шуплат – ігумен василіянського монастиря у м. Золочеві, до своєї смерті був під пильним оком радянських спецслужб, о. Йосафат Федорик та брат Павло Плетенецький теж зазнали тюремного ув'язнення й заслання. Саме ці духовні наставники з родинного містечка заклали основу світоглядних поглядів майбутнього єпископа Софрона Мудрого та запалили в його серці любов до Церкви і свого народу.

Список використаної літератури

1. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської Архієпархії (1832–1944). Т.І: Адміністрація і Парохії. Львів, 2004. 1003 с.
2. Блажейовський Д. Історичний шематизм Львівської архієпархії (1832–1944). Т.ІІ: Духовенство і Релігійні Згромадження. Львів, 2004. 550 с.
3. Гупало Н. Василіянський монастир Вознесіння Господнього в Золочеві. Львів: Скриня, 2014. 190 с.
4. Золочівщина: минуле і сучасне / Упоряд. М.В. Дубас. Львів: Видавництво «МіС», 2006. 784 с.
5. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
6. Флис С. Греко-Католицька «катакомбна» Церква на Надвірнянщині: персоналістичний аспект. *Науковий вісник ІФБУ «Добрий Пастир»: зб. Наук. праць. Вип.6. Богослов'я.* – 2014. С.240-244.
7. Шематизм всего духовенства греко-католицької Львівської митрополичої архієпархії на рік 1924. Річник 72. Львів: Накладом архієпархіяльного духовенства, 1924. 328 с.
8. Шематизм Греко-Католицького духовенства Львівської архієпархії на рік 1932/33. Річник 77. Львів: Накладом митрополичої консисторії. 1932. 242 с.

9. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. Ф.201 Греко-католицька митрополича консисторія м. Львів. Оп. 4а Метрична книга (народження) м. Золочів повіт Золочів з 1912 – 1940 рр. Од. зб. 8599 (1912 – 1944). 226 арк.

Руслан Делятинський,
кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін факультету богословських і гуманітарних наук, науковий співробітник Науково-дослідного інституту історії Церкви Івано-Франківської академії Івана Золотоустого, вул. Софрона Мудрого (Гарбарська), 22, 76019, Івано-Франківськ, Україна; e-mail: r.deliatynskyi@ifai.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6020-7666>

ПРО ВНЕСОК ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО У РОЗВИТОК БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО- КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ: ВИБРАНІ АСПЕКТИ

Постановка проблеми. Відзначення двох ювілеїв владики Софрона Мудрого – 100-ліття з дня народження у 2023 році та 10-ліття відходу до вічності у 2024 році – спонукає сьогодні наукову спільноту до переосмислення його ролі у розвитку богословської освіти і науки Української Греко-Католицької Церкви (УГКЦ).

Цій проблемі свою увагу частково чи повністю уже присвячували у своїх дослідженнях Л. Генік [1, с. 305-326]¹, Ю. Клоновський [13]², Р. Кухарський [14, с. 333-340]³, І. Ципердюк [16, с. 154-159]⁴, Р. Горбань, Р. Делятинський,

---

¹ Генік Л. Доктор канонічного права Софрон Мудрий (ЧСВВ) – дослідник історії українського християнства. *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. 2017–2018. Вип. 7–8. С. 305-326. URL: <https://carpathiansjournal.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/76/2018/11/Любов-Генік.pdf>.

² Клоновський Ю. Праці Софрона Мудрого як джерело до вивчення діяльності владики та історії Церкви. URL: <https://www.academia.edu/16735559/ПРАЦІ СОФРОНА МУДРОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЛАДИКИ ТА ІСТОРІЇ ЦЕРКВИ>.

³ Кухарський Р. Громадська активність владики Софрона Мудрого у контексті національно-патріотичного виховання. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2015. Вип. 8: до 25-річчя створення кафедри історії України. С. 333-340. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Vkpnu1_2015_8_34.pdf.

⁴ Ципердюк І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан». *Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи*. 2016. № 9-10 (7). С. 154-159. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/12125/1/Tsyperdyuk%20I.pdf>.

О. Єгрешій, Р. Мужик [2, с. 32-87; 3; 4, с. 83-119; 5, с. 120-130; 6, с. 99-121]⁵, а особливо один із учнів владики О. Каськів [7, с. 34-40; 8, с. 32-38; 9, с. 25-27; 10, с. 55-61; 11, с. 22-36; 12, с. 10-26]⁶. Разом з тим, сьогодні, на нашу думку, варто ще раз звернутися до великої спадщини владики Софрона Мудрого й з перспективи пройденого часу проаналізувати та оцінити його працю над розвитком богослов'я в Україні.

Метою доповіді є висвітлення окремих аспектів внеску владики Софрона Мудрого у розвиток богословської освіти і науки Української Греко-Католицької Церкви, звичайно ж, обмежуючи хронологію дослідження до періоду його діяльності в незалежній Україні у 1994–2010 рр.⁷.

Виклад основного матеріалу. Отець-доктор Софрон Мудрий ЧСВВ повернувся в Україну із Риму наприкінці жовтня – на початку листопада 1994 р. у зв'язку із призначенням на посаду ректора Івано-Франківського

---

⁵ Горбань Р., Делятинський Р. Івано-Франківська Теологічна Академія УГКЦ: традиції та становлення (до 125-річчя Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 20-річчя виходу з підпілля Духовної Семінарії та 10-річчя заснування Теологічної Академії): Наукове видання. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 168 с.; Делятинський Р. І., Єгрешій О. І. Мудрий Софрон. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. Том 22. URL: <https://esu.com.ua/article-69822>; Делятинський Р., Гоголь В., П'яста Р. До питання про внесок владики Софрона Мудрого у розвиток богословської освіти і науки Української Греко-Католицької Церкви. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 83–119. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.9>; Єгрешій О., Мужик Р. (2024). Основні напрямки наукових досліджень владики Софрона Мудрого у ділянці історії Церкви. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 120–130. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.10>; Єгрешій О., Мужик Р. (2024). Життя та діяльність владики Софрона Мудрого (1923–2014): огляд історіографії. *Культурологічний альманах*. 2024. № 3. С. 99–121. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.12>.

⁶ Каськів О. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видавничу діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 44. С. 34-40. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.4>; Каськів О. Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в Українській Греко-Католицькій Церкві (1960-1993 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 43. С. 32-38. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.4>; Каськів О. Наукова діяльність єпископа Софрона Мудрого. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. Issue 35 (June). P. 25-27. URL: <http://conference-ukraine.com.ua/en/archivej>; Каськів О. Роль єпископа Софрона Мудрого в реорганізації Івано-Франківського Теологічно-Катихитичного Духовного Інституту у Івано-Франківську Теологічну Академію (1994–2014 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*, 2022. Вип. 42. С. 55–61. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.6>; Каськів О., Бурдиляк В. Особливості навчального процесу та формації священників в Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Духовному Інституті – Івано-Франківській Теологічній Академії під керівництвом владики Софрона Мудрого. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 22–36. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.2>; Каськів О., Майка В. Вплив Єпископа Софрона Мудрого на семінарійну формацію та кадрову політику в Івано-Франківській Єпархії. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2021. Вип. 16. С. 10-26. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2021.16.2>.

⁷ Дане дослідження виконується в рамках реалізації держбюджетної КОМПЛЕКСНОЇ ТЕМИ «Реабілітована пам'ять: історія УГКЦ в особах» (УкрІНТЕІ, державний реєстраційний № 0123U103003) (<https://kiu.pnu.edu.ua/2023/07/03/v-ukrintei-zareiestrovano-naukovo-doslidnu-temu-reabilitovana-pam-iat-istoriia-uhkts-v-osobakh/>).

теологічно-катехитичного духовного інституту (ІФТКДІ). Ось як сам він про це згадував у своїй автобіографічній праці «Під опікою Божого Провидіння»: «...прийшов пам'ятний для мене рік 1994-й. Цього року я завершував своє двадцятилітнє ректорство Української Папської Колегії св. Йосафата в Римі. З Конгрегації Східних Церков, яка управляє цієї Колегією, надійшло розпорядження передати опіку над колегією іншій особі і подякувати мені за завершену працю... Для мене засвітило сонце спочинку, бо за плечами стояв сімдесят один рік життя. Переді мною став вибір: або вертатись до моєї прибраної батьківщини у США, де діяла провінція отців Василіян, або вернутися в щойно воскреслу, визволену з-під московського рабства, Україну. На рішення цього питання вплинуло прохання єпископа Софрона Дмитерка... Коли Протоархимандрит Ісидор Патрило несміливо запитав мене у Римі. Чи я не поїхав би працювати в Україну в Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Інституті, то я відповів, що дуже радо поїду в мою любу Україну, щоб віддати рештки своїх сил у праці з молоддю, з моїм народом...» [15, с. 92]⁸.

У виборі кандидатури Софрона Мудрого на посаду ректора ІФТКДІ, очевидно, на нашу думку, важливу роль відіграли три фактори: перший – це його величезний досвід адміністративної, освітньої та духовно-формаційної праці послідовно віце-ректором і ректором (відповідно 14 і 20 років) Української Папської колегії св. Йосафата в Римі, і це дозволяло сподіватися на його активну працю в організації нормативного, відмінного від наявного в ієрархії та більшості єпархіального духовенства досвіду підпільної, «катакомбної» семінарії (чи радше семінарій), процесу навчання та виховання-формації кандидатів до священства в Івано-Франківському теологічно-катехитичному духовному інституті та духовній семінарії (у 1994 р. вони становили певну цілісну інституцію); по-друге, відома участь о. Софрона Мудрого як одного із докторів канонічного права в роботі ватиканської Комісії з опрацювання Кодексу канонів Східних Церков, його досвід співпраці та спілкування з працівниками Конгрегацій Східних Церков і різних декастерій Ватикану були корисними у процесі налагодження навчання та духовної формації молодого покоління духовенства УГКЦ як в Україні, так і в закордонних вищих богословських освітніх закладах, особливо папських університетах Ватикану і Риму, католицьких університетах країн Європи; по-третє, відомі популярні трансляції Богослужінь і радіопрограм Української секції радіо Ватикану на терени України в часи «холодної війни» робили його

---

⁸ Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. С. 92.

тепер достатньо «впізнаваним» серед тієї частини духовенства, чернецтва і мирян Івано-Франківської єпархії, які вийшли з «катакомбною» Церкви і навіть частина з них продовжували здобувати вищу богословську освіту в ІФТКДІ.

У своїй праці як ректор вищого богословського навчального закладу УГКЦ в Івано-Франківську владика Софрон Мудрий, на нашу думку, зосередив увагу на таких декількох напрямках: перший – це формування та покращення матеріально-технічної бази, другий – належна організація освітнього (навчального) та духовно-формаційного процесів, третій – збереження та примноження «людського капіталу» науково-педагогічних працівників і духовних наставників, четвертий – розвиток наукової та видавничої діяльності, п'ятий – це, так би мовити, «погляд у дальшу перспективу», що сприяв реорганізації ІФТКДІ в Івано-Франківську Теологічну Академію (ІФТА) у 2000 р. з чітким наміром-сподіванням на отримання в перспективі державного визнання богословської освіти, зокрема, через державне ліцензування та акредитацію спеціальності «Богослов'я». Спробуємо коротко проаналізувати кожен із цих напрямів праці Софрона Мудрого, що й окреслить частку його внеску в розвиток богословської освіти і науки в Україні.

Однією з перших проблем для нормального розвитку ІФТКДІ була проблема матеріально-технічного забезпечення навчальними аудиторіями, бібліотекою, службовими та іншими приміщеннями, яку ректор ІФТКДІ о. Софрон Мудрий успішно вирішував уже з перших днів. Завдяки його зусиллям вдалося за підтримки місцевої влади отримати будинки колишнього гуртожитку та партшколи на вулиці Гарбарській, де було проведено якісний ремонт, а відтак організовано навчальний і формаційний процес [15, с. 93]⁹.

Організація навчального (освітнього) процесу в ІФТКДІ (згодом ІФТА) відбувалася спершу на основі власної навчальної програми, розробленої із врахуванням досвіду формування богословів, зокрема, в Українській Папській колегії св. Йосафата в Римі та папських і католицьких університетах Європи, а згодом – на основі навчальної програми духовних семінарій, прийнятої на зустрічі Ради ректорів духовних семінарій УГКЦ та затвердженої Синодом єпископів УГКЦ у 2000 р. Відповідно до цього, в ІФТКДІ у 1995 р. було сформовано факультети – філософсько-богословський (згодом розділений на два окремих факультети) та катехитично-педагогічний [17, с. 88]¹⁰.

---

⁹ Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. С. 93.

¹⁰ Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого / Надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ. Редагування І.Пелехатий. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995. С. 88;

Ректор ІФТКДІ Софрон Мудрий добре подбав про «людський капітал», про формування фахового колективу викладачів, щороку намагався залучати до старшого покоління нові кадри, проте впроваджував ці зміни поступово, з врахуванням рівня богословської чи гуманітарної освіти та релігійно-моральних якостей, особливо акцентуючи на підготовці власних кадрів богословів, зокрема на закордонних студіях. Цікавий показник, що характеризує певне якісне зростання кадрів ІФТКДІ-ІФТА: у березні 2010 р. ректор ІФТА владика Софрон Мудрий затвердив оновлений склад Вченої Ради, до якої включено 31 особу з різними науковими ступенями, зокрема 8 докторів теологічних наук, 5 докторів канонічного права, 1 доктор фізико-математичних наук, 1 доктор права, 1 кандидат політичних наук, 1 кандидат філологічних наук, 12 ліцензіатів богослов'я, 1 спеціаліст та 1 магістр [детальніше див.: 4, с. 93-97, 110]¹¹.

Постійно дбаючи про розвиток вищого духовного навчального закладу в Івано-Франківську, владика Софрон Мудрий висловлював намір домогтися державної ліцензії та акредитації богословської освіти в Івано-Франківській теологічній академії [4, с. 100]¹². Цей добрий намір владика Софрона Дмитерка вдалося реалізувати вже його наступнику – Архієпископові і Митрополитові Івано-Франківському Володимирі Війтишину, який 2018 р. заснував Івано-Франківську академію Івана Золотоустого та благословив колектив цього закладу на підготовку до «державної легалізації» – процедур ліцензування та акредитації спеціальності «Богослов'я».

Водночас владика Софрон Мудрий, слід підкреслити, що окрім піднесення рівня розвитку закладу вищої богословської освіти в Івано-Франківську, долучився також до становлення і розвитку цілої системи богословської освіти і науки в Україні. Це було результатом його багаторічної праці в комісіях Синоду єпископів УГКЦ, зокрема Комісії богословської освіти та виховання УГКЦ, відтак – Комісії священничої формації УГКЦ, які виробили відповідні програмні документи щодо побудови освітнього та формаційного процесів, окреслили напрями наукових богословських досліджень. У зв'язку із цим можемо стверджувати про вплив владика Софрона Мудрого передусім на становлення «конфесійної» (за визначенням В. Хромця) системи богословської освіти і науки УГКЦ, а опосередковано – і на богослов'я в Україні.

---

¹¹ Делятинський Р., Гоголь В., П'яста Р. До питання про внесок владика Софрона Мудрого у розвиток богословської освіти і науки Української Греко-Католицької Церкви. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 93-97.

¹² Делятинський Р., Гоголь В., П'яста Р. До питання про внесок владика Софрона Мудрого у розвиток богословської освіти і науки Української Греко-Католицької Церкви. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 100.

Висновки. Діяльність владики Софрона Мудрого після повернення в Україну 1994 р. була спрямована головним чином на становлення та розвиток закладу богословської освіти в Івано-Франківську, а також на розвиток богословської освіти і науки в Україні в цілому.

Список використаної літератури

1. Геник Л. Доктор канонічного права Софрон Мудрий (ЧСВВ) – дослідник історії українського християнства. *Карпати: людина, етнос, цивілізація*. 2017–2018. Вип. 7–8. С. 305–326. URL: <https://carpathiansjournal.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/76/2018/11/Любов-Геник.pdf>.
2. Горбань Р., Делятинський Р. Івано-Франківська Геологічна Академія УГКЦ: традиції та становлення (до 125-річчя Івано-Франківської єпархії УГКЦ, 20-річчя виходу з підпілля Духовної Семінарії та 10-річчя заснування Геологічної Академії): Наукове видання. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2010. 168 с.
3. Делятинський Р. І., Єгрешій О. І. Мудрий Софрон. *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. Том 22. URL: <https://esu.com.ua/article-69822>.
4. Делятинський Р., Гоголь В., П'яста Р. До питання про внесок владики Софрона Мудрого у розвиток богословської освіти і науки Української Греко-Католицької Церкви. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 83–119. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.9>.
5. Єгрешій О., Мужик Р. (2024). Основні напрямки наукових досліджень владики Софрона Мудрого у ділянці історії Церкви. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 120–130. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.10>.
6. Єгрешій О., Мужик Р. (2024). Життя та діяльність владики Софрона Мудрого (1923–2014): огляд історіографії. *Культурологічний альманах*. 2024. № 3. С. 99–121. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.12>.
7. Каськів О. Вплив єпископа Софрона Мудрого на видавничу діяльність в Українській Греко-Католицькій Церкві. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 44. С. 34–40. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.4>.
8. Каськів О. Вплив отця Софрона Мудрого на розвиток проповідництва в Українській Греко-Католицькій Церкві (1960–1993 рр.). *Вісник Львівського*

- університету. *Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 43. С. 32-38. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.43.4>.
9. Каськів О. Наукова діяльність єпископа Софрона Мудрого. *Virtus: Scientific Journal*. 2019. Issue 35 (June). P. 25-27. URL: <http://conference-ukraine.com.ua/en/archivej>.
10. Каськів О. Роль єпископа Софрона Мудрого в реорганізації Івано-Франківського Теологічно-Катихитичного Духовного Інституту в Івано-Франківську Теологічну Академію (1994–2014 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 42. С. 55-61. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.6>.
11. Каськів О., Бурдиляк В. Особливості навчального процесу та формації священників в Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Духовному Інституті – Івано-Франківській Теологічній Академії під керівництвом владики Софрона Мудрого. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2024. Вип. 19, ч. 1. С. 22–36. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.2>.
12. Каськів О., Майка В. Вплив Єпископа Софрона Мудрого на семінарійну формацію та кадрову політику в Івано-Франківській Єпархії. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2021. Вип. 16. С. 10-26. DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2021.16.2>.
13. Клоновський Ю. Праці Софрона Мудрого як джерело до вивчення діяльності владики та історії Церкви. URL: <https://www.academia.edu/16735559/ПРАЦІ СОФРОНА МУДРОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЛАДИКИ ТА ІСТОРІЇ ЦЕРКВИ>.
14. Кухарський Р. Громадська активність владики Софрона Мудрого у контексті національно-патріотичного виховання. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки*. 2015. Вип. 8: до 25-річчя створення кафедри історії України. С. 333-340. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgibin/irbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vkpnu1_2015_8_34.pdf.
15. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.
16. Ципердюк І. Роль єпископа Софрона Мудрого у становленні та розвитку української редакції радіо «Ватикан». *Масова комунікація: історія, сьогодні*,

перспективи. 2016. № 9-10 (7). С. 154-159. URL:
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/12125/1/Tsyperdyuk%20I.pdf>.

17. Шематизм Івано-Франківської єпархії Української Греко-Католицької Церкви станом на 10 листопада 1995 року Божого / Надруковано за дорученням Ординарія Івано-Франківського Кир Софрона Дмитерка ЧСВВ. Редагування І.Пелехатий. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківської греко-католицької єпархії, 1995. 180 с.

Богдан Рохман,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
E-mail: bogdan.rokhtan@pnu.edu.ua
ORCID 0000-0002-6684-4674

Олег Савчук,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри психології та суспільствознавчих дисциплін імені
академіка УАН отця І. Луцького ЗВО «Університет Короля Данила»
(м. Івано-Франківськ, Україна)
E-mail: oleh.savchuk@ukd.edu.ua
ORCID 0000-0002-5855-1628

ПАРАДИГМА СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЄПИСКОПА СОФРОНА МУДРОГО

Життєвий і творчий шлях владики С.Мудрого в контексті аналізу його соціального служіння розкривається на трьох рівнях: перший рівень становить об'єктивну логіку життя, – це послідовність зовнішніх подій; другий – зміна переживань, цінностей як еволюція внутрішнього світу людини, як логіка його внутрішніх подій; третій – як результати його діяльності.

Яскравою сторінкою в новітній історії УГКЦ є громадянська активність владики Софрона Мудрого в період його архипастирського служіння на Івано-Франківщині (1997-2005 рр.). Після прибуття з Риму С. Мудрий у 1994 р. отримав призначення на посаду Генерального вікарія Івано-Франківської греко-католицької єпархії. А 2 березня 1996 р. С. Мудрий був номінований на єпископа-помічника Івано-Франківської єпархії з правом наступництва. За час його архипастирського служіння активно розвивалась єпархія: соціальні заходи

відповідали інтересам прикарпатців, а культурно-просвітницька діяльність була скерована на піднесення моралі, освіти та духовності народу в регіоні.

Титанічні зусилля щодо легалізації „катакомбної” церкви та її повернення до повноцінної соціальної активності та служіння чи не найвиразніше продемонстрували наявність величезного потенціалу етноконфесійної свідомості в українському суспільстві. Роки архіпастирського служіння С. Мудрого на Івано-Франківщині були присвячені фактичному відновленню структур УГКЦ і таким чином докорінної зміни усєї релігійно-конфесійної та релігійно-культурної ситуації в цьому регіоні України, вони змусили замислитися над більшою пасіонарністю греко-католицької конфесії. Для власного відродження і поступу церква скористалася тими можливостями, які виникають саме в переломні моменти історії.

Особливість пошуку ефективних шляхів виховання молоді в Україні зумовлювалася, як відсутністю державності, так і наявністю різних підходів у розв'язанні цієї проблеми. Базовим принципом у вихованні особистості українця, на думку С. Мудрого, є створення можливості всім дітям навчатися у рідній школі, виховання національної гідності та свідомості; відчуття етнічної причетності до свого народу. У розвитку національної свідомості особистості виділяють три етапи. Виховання дитини починається з раннього періоду життя в сім'ї, з маминої колискової, з бабусиної казки, з участі дитини у народних обрядах, із народної пісні, причетності до народної творчості. У ранньому дитинстві формується культ рідного дому, сім'ї, предків, рідного села чи міста. У «Своєму слові про християнську духовність як чинник виховання» владика наголошує, що дуже важливо розвинути й оздоровити християнську культуру родини. Важливим для виховання дітей є те, щоб практикувати спільні засади християнського життя [5, с. 237].

У власному служінні С. Мудрий дотримується принципу антропоцентризму, вважаючи, що «людина – унікальне Боже творіння, потребує як фізичного, так і духовного піклування, культивування. А місію виховання людини в першу чергу виконують батьки, школа, громада, церква і держава. Природне право людини наказує мати повну співпрацю й гармонію усіх тих чинників». Треба вчити школярів до співпраці з Богом і Його Законом [3, с. 5].

У практичних діях та науково-теоретичних надбаннях єпарха чітко відстежується національно свідомо позиція, що полягає у відданні належної шани борцям за державну незалежність українського народу, а також усвідомленні необхідності релігійної та національної єдності українців.

Громадська діяльність С.Мудрого була насиченою й багатогранною, що підтверджують його промови на найрізноманітніших заходах.

Багато уваги владикою Софроном Мудрим було приділено розмірковуванням про потребу вдосконалення відносин держави і церкви, та відповідну оптимізацію законодавства. Актуальними є погляди С. Мудрого на церковно-державні відносини, адже владики визначає «... церкву і державу сприймаємо як дві повноправні інституції, що спільно відповідають за утвердження і примноження історично притаманних українській нації християнських цінностей з метою побудови водночас високо духовного і демократичного суспільства» [3, с. 25]. У цьому ж зверненні було висловлено пропозицію внесення до програм навчальних закладів України навчання Закону Божого і релігійної культури України. Адже реалізація правової освіти громадян, на думку владики, не може відбутись без пізнання тисячолітньої релігійної культури України, незважаючи на конфесійну приналежність учнів та вчителів.

Єпископ розумів гостру потребу плекання національної еліти, при цьому чітко усвідомлюючи історичні причини її знищення, якими він справедливо називав у тому числі й Голодомор 1932-1933 рр. Мислитель зауважує, що великою мірою «процес Голодомору української інтелігенції» тривав на зламі ХХ-ХХІ ст., він виражався у тому, що українська мова потребувала державної підтримки, українське шкільництво нищилось, був відчутним дефіцит різноманітних фахівців гуманітарної сфери, адже багато з них змушені були виїздити за кордон, слід зазначити, що нажалі ці процеси мають місце й у наш час.

Оскільки громадянське становлення С.Мудрого відбувалось на Заході, то він добре розумів важливість толерантного ставлення до сусідів України, з метою зайняти гідне місце у великій європейській сім'ї народів. У цьому контексті на спільній зустрічі представників ієрархії католицьких церков України і Польщі, що відбулася у Львові 2003 р. єпископ наголошував на необхідності дотримання міжнаціональної толерантності задля збереження добросусідських взаємин на міжнародній арені, не заважаючи на всі труднощі історичного співжиття українського і польського народів.

Владика дуже критично характеризував період радянського тоталітарного режиму, справедливо вважаючи, що це був час не просто антирелігійної пропаганди а й дегуманізації свідомості молоді, нівелювання традиційних норм моралі. Так у Слові до учасників наради ректорів, настоятелів і духівників богословських семінарій візантійського обряду країн Європи, що

відбулася 27 червня 1999 р. С. Мудрий з цього приводу зазначив, що десятиліття радянської пропаганди «привели до створення вакууму в культурі поведінки людей... внаслідок цього особливо у молоді зникла повага один до одного, самоповага, прийшли в занепад столітні традиції і звичаї українського народу, які ґрунтувалися на християнській любові взаємоповазі, людській доброті і порядності» [6, с. 49]. Тоталітарний режим комунізму залишив руйнівні наслідки не тільки для життя церкви, але й для гуманістичної культури окремих народів. Зокрема, комунізм поширив та вніс у свідомість нових поколінь українців негативну ідею про церкву, священників, монахів і монахинь. Наслідки цього особливо відчужаються сьогодні у великих містах України в університетських і культурних середовищах, сприяючи зменшенню числа справжніх релігійно активних християн.

Як церковний правник і водночас український патріот С. Мудрий високо цінував прийняття Основного Закону України, справедливо міркуючи, що закладені у ньому положення необхідно обов'язково наповнити національно-патріотичним змістом: «... тільки політична зріла нація може в такій повноті й послідовності висловити принципові положення ідейні мотиви, які визначають головну мету Конституції. Добре те, що в основу цього документа покладено найвищий авторитет усіх законів – Творця всесвіту, Господа Бога. Саме в цьому я думаю, полягає неоціненна вартість Конституції України».

Феномен участі С.Мудрого у соціальному служінні для українського суспільства, охоплює практично всі сфери і вносить свою лепту у світоглядно-духовну орієнтованість майбутнього громадянства України. Характеризуючи становлення особи, родини, групи, нації С. Мудрий вважає необхідним з'ясувати етнополітичні, культурні й соціальні обставини творення ідентичності, як нації так і особи. Церковний педагог виділяє три фундаментальні елементи у процесі виховання національно свідомої особистості: обставини в яких відбувається виховання та формація, відповідне навчання виховних та нормативних предметів, які будують людську особу в правді, насправді гуманна та християнська атмосфера. Розвиваючи думку ієрарх наголошує на належній еволюції кожного з цих елементів в історичному контексті та їх особливій ролі у процесі виховання [4, с. 5].

Список використаної літератури

1. Мудрий С. Слово з нагоди міжнародного телефестивалю «Різдво в Карпатах» (2003 р.). Слово. Вип. 2. Івано-Франківськ: ІФТА, 2004. С. 47 – 48.

2. Мудрий С. Слово при відкритті меморіального музею в рідному селі Степана Бандери. Слова. Вип. 1. Івано-Франківськ: Вид-во Теологічна Академія, 2002. С. 8 – 9.
3. Мудрий С. 31 жовтня 2002 р. у слові до учасників засідання Всеукраїнської міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення Івано-Франківської області. Слово. Вип. 2. Івано-Франківськ: ІФТА, 2004. С. 25 – 29.
4. Мудрий С. Ідентичність східної католицької церкви. Нова Зоря. Число 29. 25 травня 1997 . С. 5.
5. Мудрий С. Своєму слові про християнську духовність як чинник виховання. Слова. Вип. 5. Івано-Франківськ, 2011. С. 237 – 243.
6. Мудрий С. Слові до учасників наради ректорів, настоятелів і духівників богословських семінарій візантійського обряду країн Європи. Слово. Вип. 1. Івано-Франківськ: ІФТА, 2002. С. 48 – 50.
7. Мудрий С. Слово з нагоди освячення статуту міста Івано-Франківська. Слова. Вип. 1. Івано-Франківськ: Вид-во Теологічна Академія, 2002. С. 46 – 47.
8. Мудрий С. Слово з нагоди спільного регіонального засідання представників Церкви, управлінь освіти та інших зацікавлених державних структур Львівської, тернопільської, Чернівецької та Івано-Франківської областей (Львів, 15.03.1997 р.). Слова. Вип. 1. Івано-Франківськ: Вид-во Теологічна Академія, 2002. С. 5 – 7.
9. Мудрий С. Слово на спільній зустрічі представників ієрархії католицьких церков України і Польщі. Слово. Вип. 2. Івано-Франківськ: ІФТА, 2004. С. 108 – 111.
10. Мудрий С. Слово при відкритті Всеукраїнського фестивалю «Прикарпатська весна». Слово. Вип. 5. Івано-Франківськ: ІФТА, 2011. С. 41 – 42.
11. Нечвідова О. Софрон Мудрий: Нам належить тільки сьогодні [Електронний ресурс]. Режим доступу до статті: <http://zbruc.eu/node/28664>
12. Яроцький П. Соціалізація католицької релігії як умова її збереження. Релігія-Світ-Україна. Колективна монографія в 3-х книгах. Книга III: Релігійні процеси в перспективі їх виявів. Київ, 2012. С. 457 – 475.

*Олена Гайдукевич,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та філософії
Івано-Франківського національного медичного університету*

(м. Івано-Франківськ, Україна)

Анна Сокирко,

кандидат філософських наук,

старший викладач кафедри українознавства та філософії

Івано-Франківського національного медичного університету

(м. Івано-Франківськ, Україна)

ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ УГКЦ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Глобальна екологічна криза сьогодні в планетарному масштабі нависла над людством, тому потреба у формуванні екологічно орієнтованого світогляду об'єктивно формує напрямки сучасної наукової та практичної діяльності суспільства [1, с. 34].

Впродовж віків Українська греко-католицька церква (УГКЦ), як народна, національна церква, була провідником духовних, моральних, наукових, культурних і освітніх цінностей світогляду українського народу, виразником його потреб і надій. Як система цінностей любові до Бога та ближнього свого, УГКЦ в 20-30-х роках ХХ ст. своєю діяльністю несла в народні маси національну ідею та ідею любові до рідної землі [2, с. 58]. Охорона природи, довкілля, земельних, лісових та водних ресурсів, раціональне їх використання було важливим аспектом діяльності УГКЦ, направленим на посилення процесів національного відродження в краї, оскільки сприяло формуванню екологічної та духовної культури нації.

Природоохоронна діяльність УГКЦ в ті роки включала різноманітні форми та способи охорони навколишнього середовища краю, а саме: раціональне та ощадливе ведення господарства в своїх маєтностях; заповідання цінних природних об'єктів краю; широку пропаганду природоохоронних ідей; сприяння природоохоронній діяльності різноманітним національним науковим та громадським організаціям Галичини тощо [3, с. 10].

Так, завдяки мудрості і далекоглядності митрополита Андрея Шептицького, 12 серпня 1934 р., на землях маєтності УГКЦ в Горганах, біля селища Осмолода, на площі 255 га був відкритий перший в Галичині український заповідник природи - Кедровий, в якому вивчали та оберігали сосну кедрову європейську. Відкриття в Карпатах такого заповідного об'єкту мало неабияке значення як для української природничої науки, так і для суспільно-культурного життя тогочасної Галичини. Невдовзі, у 1935-1937 роках там же, на землях Столових добр маєтності «Перегінсько» був

організований і Перший Український Національний Парк Природи, що займав площу 18 км². Сюди ввійшли, крім вже створеного кедрового заповідника, ще і нові заповідники – сосновий, ялицевий, буковий, ільмово-яворовий, урочище «Ставки», яке включало 3 високогірні озерця з цілющою природною водою, урочище «Палата». І хоч через історичні події 1938-1939 рр. він так і не був юридично затверджений воєводою у Станіславі, проте, сам факт виділення і організації на місцевості першого Українського Парку Природи був знаменною подією в науково-культурному житті тогочасної Галичини. Вже на кінець 30-х років на землях маєтностей УГКЦ в Галичині було організовано ряд заповідників («Чортова гора», «Зарваниця», «Касова гора», «Шашкевичівські дуби», окремі вікові дерева тощо). Організація цих заповідних об'єктів була важливим доробком в справі охорони природи краю, оскільки служила не тільки елементом охорони унікальних ділянок рослинності, але і створювала умови для пропаганди природоохоронної діяльності в краї.

В 20-30-х роках ХХ ст. УГКЦ розгорнула на теренах горганських лісів в межах своєї маєтності «Перегінсько» і широку туристичну діяльність, яку тісно поєднувала з охороною природи довкілля. Для якісного відпочинку і оздоровлення галичан в лісах Осмолоди були організовані народна лічниця з лікувальними сірководневими водами, Кедрова палата, ряд цінних заповідних природних об'єктів та інших рекреаційних об'єктів. У справі поєднання туризму та охорони природи УГКЦ тісно співпрацювала з різноманітними національними науковими та культурно-просвітницькими організаціями краю, що сприяло формуванню екологічної, етичної та духовної культури нації. Такі факти, як організація дослідного Янівського лісництва та лісового науково-дослідного інституту «Лісовий Фонд Львівської греко-католицької єпархії», створення фонду для наукової діяльності Національного Музею у Львові, постійна підтримка Української Господарчої Академії в Подебрадах, допомога Українському Видавничому Інституті у виданні «Сільськогосподарської енциклопедії»; фінансове забезпечення різноманітних громадських природничих товариств, переконливо доводять природоохоронний характер діяльності УГКЦ.

Питання охорони природи довкілля завжди були в полі зору митрополита Андрея Шептицького, Генерального адміністратора Столових добр церкви отця-митрата Тита Войнаровського, інспектора маєтностей Митрополії Андрія Мельника, науковця-лісівника Андрія П'ясецького, інженера-лісівника Миколи Саєвича, численних священників по парохіях Галичини, всіх службовців та працівників маєтностей Митрополії, що доводять і такі факти, як

намагання створити науково-навчальний фільм про природу Карпат, організація Музею Природи Горганської Верховини та наукової природничої бібліотеки в Осмолоді, ін.

Як патріоти, всі вони любили свою землю, охороняли її, бо розуміли, що шлях до зростання національної, релігійної та моральної свідомості народу лежить через неухильне розширення його духовного світогляду, укріплення економічного становища та підвищення матеріального добробуту галичан, в основі яких закладено любов до рідної землі і рідної природи.

Список використаної літератури

1. Васюта О.А. Екологічна політика: національні та глобальні реалії. За ред. І.Ф. Кураса. У 4-ох томах. Т.І. Чернівці: Зелена Буковина, 2023. 480 с.
2. Екологічне вчення церкви. Папа Іван Павло II на тему створіння та екології. Івано-Франківськ: Екологічний центр Івано-Франківської Єпархії УГКЦ, 2016. 99 с.
3. Гайдукевич О.О. Природоохоронна діяльність ГКЦ в Галичині в 20-30-х рр. ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України». Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2017. 20 с.

*Максим М. Дойчик,
студент 3 курсу спеціальності 033 Філософія
факультету психології
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник – Світлана Білоус,
кандидат філософських наук, доцент*

ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ЯК МИСЛИТЕЛЬ І ДУХОВНИЙ НАСТАВНИК

Минають дні, роки, століття, змінюються ідеології, режими, темп життя людини і світу, проте, зацікавленість ідейною спадщиною видатного українського філософа та митця Григорія Сковороди (1722 – 1794) не згасає. Свідченням цього є численні перевидання його творів, незліченні наукові розвідки і спроби інтерпретацій його творчих здобутків. І це, можливо,

пояснюється тим, що він звертає увагу на сутнісне в людині, на те, що важливо для кожної людини в різні часи, за різних умов розвитку цивілізації.

Потреба в розумінні себе, досягненні гармонії із собою, а через це і гармонії зі світом, – це та невирішена проблема, яка знову і знову спонукає звертатися до творчості Григорія Сковороди як потенційної шухляди з необхідними відповідями. Щоправда ці відповіді дані не явно, однозначно, монологічно, а в діалогічній, алегорично-символічній, мистецькій формі, а отже їх необхідно правильно витлумачити, прочитати.

В людини має виникнути духовна потреба змінитися, а отже і попрацювати над собою. Григорій Сковорода на дає готових відповідей, але спонукає людину самостійно зробити правильні і потрібні для себе висновки. Читаючи твори філософа, людина починає краще бачити себе у світлі історій його байок, віршів, бесід, трактатів; починає бачити себе немов у дзеркалі.

Григорій Сковорода ґрунтує свої ідеї як на власному прожитому внутрішньому досвіді, педагогічній практиці, так і на поєднанні української народної мудрості, античної філософії, юдео-християнської релігійної традиції. Доречно тут згадати і сократівське «пізнай себе», де самопізнання постає ключем до духовно-морального оновлення людини; і християнське бачення духовного життя людини, зокрема вчення про внутрішню людину, її волю, що теж посилює увагу до духовно-морального виміру самопізнання.

Як для пізнання матеріального світу, так і для досягнення вищого щабля пізнання (знання Бога), потрібно пізнати («виміряти») самого себе [1, с.162], зрозуміти свій шлях, а отже віднайти Бога у собі, бо, «хто не пізнає себе, той не може вухом почути голос Господа Бога свого» [1, с. 202].

Знаходження Бога є «баченням початків», а «бачення початків є знання самого себе в собі» [1, с. 207]. І далі, так само: «Хто може пізнати Того, хто живе всередині нас, не пізнавши себе?» [1, с. 214] «Хто пізнав себе, той знайшов бажаний скарб Божий. Джерело і наповнення його знайшов всередині себе, внутрішньо слухаючи себе» [1, с. 213]. Щоб творити добро на благо інших і не допускати зло, людина повинна зуміти побачити добро і зло у самій собі і спромогтися долати хвилі зла: «Ніхто не може погубити всередині себе злість, якщо не пізнає спершу, що таке в ньому зло і що добро. А не пізнавши в собі, як може пізнати й вигнати в інших?» [1, с. 212].

Людина, яка не знає себе і не вгамувала свої злі думки, емоції, пристрасті, свій злий дух, насправді залишається на неусвідомленому, ілюзорному рівні. І це навіть гірше, ніж у тварин, які хоч і живуть неусвідомлено, але згідно своєї природи. Проте, для людини, якій вдалося пізнати себе, проживання кожної

миті свого життя, якою би складною воно не було, стає набагато легшим. Зазирни у серце своє, – закликає людину Григорій Сковорода, поговори із своєю душею: «Глагол у нутрі твоїм, веселий будеш з ним» [1, с. 77]. «Що потрібно є тобі, знайдеш лиш у собі. Придивись у нутро тобі: друга знайдеш у собі. Стрінеш там ти іншу волю. Стрінеш в злій блаженну долю: у тюрмі твоїй там світ, в болоті твоїм – світ» [1, с. 77].

Григорій Сковорода переконаний, жити треба смиренно, по легкому, приймаючи Боже і дякуючи за все. Бо життя без гріха, без журби та ілюзій, насправді є «втіхою і радістю», «сердечною сладістю», «піснею». Жити треба з добром, бо життя «не красне довготою, та красне добротою», і саме цим визначається його цінність та якість [1, с. 80].

Тому, усією своєю творчістю Григорій Сковорода спонукає людину до самопізнання та самоактуалізації своєї особистості через дану від Бога «сродність».

Завдяки натхненному самопізнанню людина краще бачить світ і усвідомлює свої можливості, своє місце в ньому, а отже здатна впевненіше обирати свій шлях і здійснювати своє земне покликання.

Список використаної літератури

1. Сковорода, Григорій. Твори: У 2 т. Київ: АТ «Обереги», 1994. Т. 1. / Передм. О. Мишанича. 528 с.

*Христина Бутчак,
аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
факультету психології,
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник – Максим Дойчик,
доктор філософських наук, професор*

ЛЮДИНОЗНАВЧЕ СПРЯМУВАННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОШУКІВ МИРОСЛАВА ПОПОВИЧА

Мирослав Попович – одна з найбільш яскравих постатей сучасної української філософії. Його ідейна спадщина вирізняється посиленою увагою до проблеми людини, історичного виміру її буття [2, с. 20]. У цьому контексті

він наголошував на важливості пізнання людиною себе, оскільки саме в цьому, на його думку, полягає ключ до віднайдення формули гармонійних взаємин з іншими людьми, зі світом в цілому.

У своїх виступах Мирослав Попович неодноразово підкреслював, що філософія не повинна абстрагуватися від реальних потреб людини, її прагнень і життєвих обставин, а повинна допомогти їй прожити своє життя осмислено, гідно, щасливо. Важливою характеристикою його людинознавчої позиції є розуміння людини не як ізольованої одиниці, а як культурного й історичного суб'єкта, що підтверджується його численними роздумами про роль історії та культури в людському бутті [3].

Людина не існує поза культурою та історією, вона формується в контексті тих соціокультурних умов, у яких вона живе [3, с. 460]. Тому справжнє самопізнання неможливе без розуміння себе в історичному контексті. Людське пізнання – не просто абстрактний процес осмислення світу, а глибокий акт взаємодії людини зі світом, з іншими людьми. Взаємодія, комунікація, діалог є основними елементами, що визначають людське існування. Моральні принципи людини не можуть бути відокремлені від реального життя, від тих конкретних умов, в яких живе людина [1, с. 78]. Мораль, на думку філософа, в ідеалі повинна бути орієнтована на те, щоб допомогти людині актуалізувати свій потенціал у взаємодії з іншими людьми, віднайти сили і сміливість зробити посильний внесок у зміни суспільства на краще. У цьому контексті важливим у філософії Мирослава Поповича є також поняття свободи і моральної відповідальності [3, с. 377 – 381; с. 490].

Свобода у Мирослава Поповича – це не тільки про відсутність зовнішніх обмежень, а перш за все про внутрішню свободу людини, про її здатність до самовизначення, до формування свого життя відповідно до власних моральних принципів і переконань [3, с. 212]. Він вважав, що справжня свобода можлива лише тоді, коли людина усвідомлює свої внутрішні обмеження, обумовлені також і соціокультурним контекстом, що також спонукає її активно шукати шляхи до самоактуалізації через самопізнання і моральне вдосконалення, через розвиток почуття відповідальності.

Підсумовуючи, можна сказати, що людинознавче спрямування філософських пошуків Мирослава Поповича є дійсно глибоким і багатограним дослідженням природи людини, що є важливим для розуміння її взаємин зі світом, з іншими людьми. Його філософія не є абстрактним теоретизуванням, як це може здатися комусь на перший погляд, а, насамперед, практичним інструментом для побудови мирного, спокійного життя,

можливого на основі досягнення людиною первинно внутрішнього миру і гармонії.

Список використаної літератури

1. Козловський В. Мирослав Попович про людину в історії. Філософська думка. 2018. №5. С. 72 – 79.
2. Попович М. В. Бути людиною. Видання 3-тє, перероблене. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016, 336 с.
3. Попович М.В. Філософія свободи / упоряд.: Л.Ф. Артюх, Н.Б. Вяткіна; передмова Н.Б. Вяткіної; фото Я.Я. Ясиневич, Є.Ф. Маслова; худож.-оформлювач О.А. Гугалова. Харків: Фоліо, 2018. 524 с.

Олександр Костинюк,

*аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
факультету психології,*

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ, Україна)

*Науковий керівник – Ярослав Гнатюк,
кандидат філософських наук, доцент*

МІЖ БОЖЕСТВЕННИМ І ЗЕМНИМ: ТЕОРІЯ КОМУНІКАЦІЇ В ІДЕЯХ СВЯТОГО АВГУСТИНА

Святий Августин (Аврелій Августин, 354–430 рр.) — один із найвидатніших мислителів християнської традиції, філософ, теолог і єпископ Гіппонський. Він відіграв значу роль у формуванні західної християнської думки та вплинув на розвиток середньовічної філософії та теології. У молодості Августин займався риторикою та філософією, шукаючи істину в різних релігійно-філософських системах, таких як маніхейство та скептицизм. Його навернення до християнства у 386 році стало переломним моментом його життя, що призвело до написання ключових праць.

У своїй відомій роботі «Сповідь» Августин, в тому числі, розглядає мову як інструмент пізнання і комунікації. Він аналізує, як навчився говорити, осмислюючи зв'язок між словами і об'єктами світу. [1] Через мову він прийшов до розуміння складних абстрактних понять, таких як істина та справедливість. Августин одним із перших спробував створити праобраз сучасної теорії знаків. Тобто те, що згодом стало основою для розвитку семіотики та теорії пізнання.

Він стверджував, що знаки — це «речі», чия онтологічна цінність полягає в тому, що вони спрямовують до чогось іншого, викликаючи думки про позначуваний об'єкт. Проте нічого не можна навчитися від знака як такого, лише від самої сутності, яку він репрезентує. Тому мета знаків не в навчанні і передачі істини, а тільки у відображенні. Згодом Августин доповнює концепцію і створює поділ знаків на природні та умовні. Природні знаки обов'язково спрямовують до об'єкта, який вони позначають (наприклад, дим вказує на наявність вогню). Умовні ж знаки є суб'єктивними і не дають можливості їх перевірити. Наприклад, слова Святого Письма належать до умовних знаків, тому їхнє значення неможливо однозначно витлумачити, що підкреслює потребу в додаткових джерелах знання. [2, с. 74]

Відповідним чином, він аналізує взаємозв'язок мови і метафізичного-божественного з проблематики можливості комунікації і передачі знань. Августин вказує, що звичайна людська мова неспроможна повністю передати природу Бога, а тим більше бути засобом комунікації з ним. Справжнє розуміння Бога, за його думкою, можливе лише через містичний, трансцендентальний досвід, що перевищує межі звичайної мови. Обмеженість людської мови унеможлиблює повне осягнення природи Бога, а мова, як недосконалий інструмент, лише слугує вказівником на щось вище за себе [3].

З іншого боку, Августин вважав, що передача певного знання від Бога до людини все ж таки можлива і це — божественне одкровення. Тобто, божественна комунікація, яка виходить за межі звичайної мови та є нетиповою для людської дійсності. У своїх роздумах Августин звертає увагу на унікальну проблему, яка виникає при такій спробі Бога виявити себе людям. Він стверджував, що явлення Бога, яке сприймається органами чуття, є ілюзією для людського розуму або ж актом приниження з боку Бога. Така подвійність демонструє складність передачі божественної природи через матеріальні форми. [4, с. 165] Божественне одкровення, звісно не виключає двох інших способів отримати істинне знання, одне з них - тлумачення Святого Письма. Тут знову постає питання, як взагалі щось осмислене про Бога і його сутність може бути прокомуніковано засобами мови і отримано із тексту. Оскільки онтологічний розрив між божественними питаннями — найвищою формою реальності — і людською мовою є настільки великим, будь-яке людське висловлення на таку високу тему має бути незрозумілим. Тексти, що стосуються істинного божества, мають виправдання для своєї незрозумілості, і саме вони вимагають застосування тлумачення Писання.

Отже, для Августина існування знаків, і зокрема їхня довірливість, не є

настільки важливими, як причина їхнього існування. Слідуючи цьому ланцюгу причинності, Августин пов'язує дві важливі проблеми: неспроможність людської мови адекватно виразити думки про складні, абстрактні питання та паралельну неспроможність людського розуму чітко осмислювати ці питання. Тому, в основі можливості інтерпретації божественного писання, Августин вбачає перш за все, інтерпретаційні навички того, хто читає. Ці навички частково доступні читачу завдяки навчанню, але переважно вони зумовлені особистими рисами самого читача. Ключовими рисами, для правильного тлумачення Писання є смиренність і милосердя. На кінець, останньою ж можливістю отримання істин про Бога і божественне – є вродженні знання, що явно вказує на вплив неоплатонічних ідей на концепції Августина. В цьому випадку мова і знаки виступають як провідники або вказівники, що допомагають людині згадати істини, вже закладені в її душі.

Таким чином, Августин значною мірою вплинув на формування, та, можна сказати, був винахідником ідеї комунікаційного засобу. В сучасному розумінні під ним часто використовують поняття «медіум». Він сприймав цей засіб як щось, що подібно до людського тіла слугує інструментом для досягнення мети, каналом передачі смислів. Головною метою цього знака – є охоплення дійсності, як зовнішньої, так і внутрішньої. За Августином, «так само, як людські істоти, вміщені у тіло, слово вміщене у матерію» [4]. Способи отримання істини, викладені Августином, показують, що тільки в гармонії між духом і матерією, між світом думки і світом відображення і формується можливість справжньої комунікації.

Список використаної літератури

1. Августин, С. *Сповідь* / пер. Юрій Мушак. Частина VIII. Київ: Основи, 1999. 10 с.
2. Markus R. A. St. Augustine on Signs // *Phronesis*. 1957. Vol. 2, No. 1. P. 60 – 83.
3. ANDO C. Augustine on language. *Revue d'études augustinienes et patristiques* (En ligne). 1994. №40. С. 47.
4. Гнатюк Я. Теорія комунікації в історико-філософській перспективі. Гілея. Науковий вісник: збірник наукових праць. Київ: ПП «Видавництво «Гілея»». 2020. Вип. 154. С. 165.

Алла Сініцина,
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри українознавства і філософії

*Івано-Франківського національного медичного університет
(м. Івано-Франківськ, Україна)*

ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ І УЧНЯ – ВИБІР ЦІННОСТЕЙ І ЗМІСТУ ЖИТТЯ

Відкриваючи двері до невідомого, готуємося до викликів пізнання нової межі реальності. Саме бажання пізнавати і вчитися свідчить про те, що ми все ще зачаровані життям. Свого часу Платон сказав, що виховання та навчання починаються з перших років і продовжуються все життя. Навчання - це процес не просто накопичення фактів, а це ціла подорож у глибини свого власного «я».

Філософія в іпостасі духовної практики дозволяє нам відкривати та пізнавати себе. Є багато чого, чому можна навчитися, і багато вчителів, які можуть нас навчити.

Творчий шлях вчителя та учня сприятиме формуванню особистості, що має на меті як поглиблення стосунків між вчителем та учнем, так і діалогу, у якому народжується розуміння. Давньоримський філософ Марк Аврелій у перших рядках своєї «Роздумів» з вдячністю перераховує людей, яким завдячує своїми найкращими якостями, всіх тих, від кого він успадкував доброзичливість, скромність, мужність, благочестя, щедрість та інші чесноти. Можна запитати себе: чого я навчився у людей, які є в моєму житті і які відіграли важливу роль у моєму формуванні? Важливо, що вибір вчителя — це передусім вибір цінностей і сенсів, те, що має бути засвоєно у процесі навчання. Цінності, якими керується вчитель – це дороговказ на цьому шляху. Такі чесноти як чесність, справедливість, повага стають принципами на основі яких проростає духовна близькість. Вчитель має одну єдину мету — пробудити учня. Це найважливіше. Це коли внутрішнє життя вчителя та учня збігається; коли те, що цікавить вчителя, цікавить і учня. Якщо є резонанс, тоді відбувається внутрішнє пробудження.

Шлях учнівства завжди тернистий, він вимагає перетворення та шліфування своєї особистості, внутрішнього збагачення, збільшення радіусу розуміння. Учніство – це спільний шлях сходження з вчителем, який знаходиться поруч. Любити вчителя означає – любити вчення, яке вибрала душа. Важливо, що шлях Вчителя та Учня об'єднує спільна мета — пізнання світу і себе. У тексті «Голос Безмовності» говориться, що неможливо йти шляхом, не ставши цим шляхом.

Шлях зумовлює дії до змін. Шлях у сфері філософії, означає вирощувати

себе, рухатися в глибину, до божественного в душі. Матеріали, з яких нам треба будувати внутрішню дорогу – чесноти та достоїнства, сенси та духовні цінності, все це треба відкрити у собі.

*Андрій Верстин,
аспірант кафедри філософії, соціології та релігієзнавства
факультету психології,
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(м. Івано-Франківськ, Україна)
Науковий керівник – Тетяна Гайналь.,
кандидат філософських наук, доцент*

РОЛЬ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО У ФОРМУВАННІ ДУХОВЕНСТВА УГКЦ

Формаційна діяльність владика Софрона Мудрого як ректора Римської колегії святого священномученика Йосафата в Римі (1974–1994) стала періодом значних перетворень і нововведень, які залишили глибокий відбиток на житті закладу та його вихованців. За двадцять років, що владика Софрон очолював колегію, він доклав чимало зусиль для формування освітнього та духовного середовища, яке допомагало студентам не лише отримати якісну богословську освіту, але й глибоко підготуватися до майбутнього священничого служіння, що відповідало викликам сучасності [6, с. 111-115].

Владика Софрон усвідомлював, що освіта майбутніх священників повинна охоплювати не лише академічні знання, але й глибоке духовне життя. Одним із його пріоритетів стало формування середовища, де студенти могли б розвивати особисту молитовну практику і плекати християнські чесноти. Особливу увагу він приділяв впровадженню регулярних духовних практик: семінаристи мали встановлений графік щоденних молитов, на яких ректор постійно перебував разом із ними, демонструючи своїм прикладом важливість молитви [6, с. 115-125].

Владика Софрон Мудрий був для студентів не тільки ректором, але й духовним наставником. Він відстоював індивідуальний підхід до кожного вихованця, організовуючи регулярні особисті зустрічі. На таких бесідах студенти мали можливість ділитися своїми радощами, труднощами, переживаннями, а також духовними і навчальними викликами. Владика завжди

знаходив слова підтримки і поради, спрямовуючи студентів на шлях духовного зростання. Такий підхід сприяв довірі між ректором і студентами, створював атмосферу сімейного тепла, де кожен вихованець відчував себе почутим і підтриманим [6, с. 125-130].

Ректор Софрон не обмежувався лише академічною підготовкою і молитвами. Він наголошував на важливості активної участі у соціальному служінні, виховуючи у студентів свідомість пасторального обов'язку перед громадою. Студенти під час навчання проходили практику на парафіях, де вони допомагали священникам у різних пасторальних заходах, проводили катехизації для дітей і молоді, доглядали за хворими та потребуючими. Таким чином, семінаристи ще під час навчання усвідомлювали свою відповідальність перед спільнотою, вчилися допомагати іншим і піклуватися про духовний та соціальний добробут своїх парафіян [6, с. 128-133].

Формаційна діяльність владики Софрона Мудрого як ректора Івано-Франківської духовної семінарії стала ключовою у розвитку духовного навчального закладу та підвищенні якості богословської освіти в Україні. Владика Софрон, очоливши ректорат, зосередився на вдосконаленні як освітнього, так і духовного виховання семінаристів, залучивши досвідчених викладачів і втілюючи інноваційні підходи до навчального процесу [5, с. 13].

Одним із перших рішень ректора стало запрошення викладачів з різних країн, які б могли надати семінаристам знання європейського рівня. Так, серед викладачів були науковці та духовні наставники з Італії, Бельгії, Канади, Бразилії та інших країн, що дало можливість майбутнім священикам ознайомитися з новими підходами до богословської освіти. Вони мали змогу навчатися у таких наставників, як Михайло Аранц, отець Петро Костюк, отець Гошулей та багато інших. Це дозволило семінарії не лише підвищити рівень знань, але й адаптуватися до європейської освітньої системи [5, с. 13-14].

Важливою складовою формації, на думку владики Софрона, була практична підготовка студентів до майбутнього служіння. Семінаристи мали змогу практикувати свої знання, проводячи уроки християнської етики в школах і коледжах, катехизації, а також беручи активну участь у парафіяльному житті Івано-Франківської єпархії. Такий підхід дозволяв молодим студентам не лише засвоювати теоретичні знання, але й здобувати практичний досвід, що є надзвичайно важливим для священика. Семінаристи не лише вчилися, але й зростали духовно, виховуючи в собі риси, необхідні для майбутньої духовної діяльності [7, с. 125].

Софрон Мудрий також наголошував на важливості молитви як основи

духовного зростання семінаристів. Владика був прикладом для майбутніх священиків: він брав участь у всіх богослужіннях семінарії і часто молився на самоті, що створювало атмосферу глибокого духовного життя. У своїй формаційній діяльності Софрон Мудрий приділяв особливу увагу вихованню в семінаристів любові до молитви, розуміючи її як найважливіший елемент життя кожного священика [3, с. 55-61].

Дбаючи про формування семінаристів, ректор створив систему духовного проводу, запросивши досвідчених духовних наставників для постійного сповідання та надання духовних порад. Він сам проводив реколекції та духовні настанови, підкреслюючи значення духовного проводу у вихованні справжніх служителів. Ректор переконував, що без особистої духовної формації неможливо стати істинним священиком, тому духовне керівництво ставилося на перший план у навчальному процесі [4, с. 24-27].

Крім того, владика Софрон запровадив регулярні особисті зустрічі з кожним семінаристом, під час яких обговорювалися як духовні, так і академічні аспекти навчання. Така практика допомагала створити атмосферу довіри та взаєморозуміння, що зміцнювало відносини між студентами й ректором, формуючи в них відчуття підтримки та наставництва. Владика Софрон турбувався не лише про духовний, але й про матеріальний добробут семінарії. За його керівництва в закладі були здійснені ремонти, встановлена дахова котельня та покращені умови проживання для студентів. Він піклувався про те, щоб семінарія могла самостійно забезпечувати свої матеріальні потреби, створюючи належні умови для навчання і життя [5, с. 14-16].

Отже, діяльність владика Софрона Мудрого як ректора була багатогранною і спрямованою на всебічний розвиток духовенства УГКЦ. Протягом не одного десятиліття перебування на керівних посадах формаційних закладів УГКЦ владика Софрон зміг сформувати не одне покоління духовенства, яке отримало потужну богословську освіту та належне священниче виховання.

Список використаної літератури

1. Деркач В., Котик Т. Національна ідея у творчій спадщині та діяльності владика Софрона Мудрого. Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія. 2024. (19), С. 59-67.

doi: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.6>.

2. Каськів О. Минуле та сучасність Івано-Франківської (Станіславівської) Духовної Семінарії. Нарис історії Івано-Франківської (Станіславівської) Духовної Семінарії імені Святого Священномученика Йосафата (1907-2007 рр.) : збірник праць. Івано-Франківськ, 2007. С. 22-27.
3. Каськів О. Роль єпископа Софрона Мудрого в реорганізації Івано-Франківського Теологічно-Катихитичного Духовного Інституту у Івано-Франківську Теологічну Академію (1994–2014 рр.). Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії: статті. No 42. Львів, 2022. С. 55-61.
4. Каськів О., Бурдиляк В. (2024). Особливості навчального процесу та формації священників в Івано-Франківському Теологічно-Катехитичному Духовному Інституті –Івано-Франківській Теологічній Академії під керівництвом владики Софрона Мудрого.Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія, 2024. (19), С. 22-36. doi: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2024.19.1.2>.
5. Каськів О., Майка В., Вплив Єпископа Софрона Мудрого на семінарійну формацію та кадрову політику в Івано-Франківській єпархії. Науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого «Добрий Пастир». Богослов'я. Філософія.Історія : статті. No 16. Івано-Франківськ, 2021. С. 10-26.
6. Мудрий С. Напис історії Української папської колегії святого Йосафата в Римі. Видавництво ОО Василян: Рим, 1984. 198 с.
7. Мудрий С. Під опікою Божого Провидіння. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2008. 216 с.

ЗМІСТ

Світлана Білоус, Ірина Кучера АКТУАЛЬНІСТЬ ІДЕЙНИХ НАСТАНОВ СОФРОНА МУДРОГО ЩОДО КАТЕХИТИЧНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ....3	
Ярослав Гнатюк ДУХ У СТРУКТУРІ ОСОБИСТОСТІ (ЗА ВЧЕННЯМИ УКРАЇНСЬКИХ ФІЛОСОФІВ).....6	
Володимир Бурдиляк ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ФОРМАЦІЇ СВЯЩЕННИКІВ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОМУ ТЕОЛОГІЧНО-КАТЕХИТИЧНОМУ ДУХОВНОМУ ІНСТИТУТІ.....7	
Михайло Палагнюк УРАЇНСЬКЕ ПІЛГРИМСТВО – СВІТОГЛЯДНІ І ЖИТТЄВІ ПРІОРИТЕТИ 19	
Юрій Гураль ЕКУМЕНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄПИСКОПА СОФРОНА МУДРОГО.....21	
Марія Новосад, Лілія Борисевич ВИДАВНИЧО-КУЛЬТУРНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СОФРОНА МУДРОГО.....29	
Володимир Гуцуляк ЄПИСКОПСЬКА ХІРОТОНІЯ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО 12 ТРАВНЯ 1996 р.....35	
Максим Дойчик, Ігор Гоян КЛИМЕНТ ОЛЕКСАНДРІЙСЬКИЙ. РОЛЬ НАСТАВНИКА В ДУХОВНИХ ПОШУКАХ ЛЮДИНИ.....40	
Тарас Котик НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО.....43	
Алла Макарова ВИКЛАДАЧ РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН: ДОПОВНЕНА РЕАЛЬНІСТЬ.....50	
Ольга Маслій (с.Андрея) ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ПАРАФІЯ м. ЗОЛОЧЕВА В ДИТЯЧІ ТА ЮНАЦЬКІ РОКИ ЄПИСКОПА СОФРОНА МУДРОГО (1923–1944).....54	
Руслан Делятинський ПРО ВНЕСОК ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО У РОЗВИТОК БОГОСЛОВСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ: ВИБРАНІ АСПЕКТИ.....59	
Богдан Рохман, Олег Савчук ПАРАДИГМА СОЦІАЛЬНОГО СЛУЖІННЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ЄПИСКОПА СОФРОНА МУДРОГО 66	
Олена Гайдукевич, Анна Сокирко ПРИРОДООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ УГКЦ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....70	

Максим М. Дойчик ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА ЯК МИСЛИТЕЛЬ І ДУХОВНИЙ НАСТАВНИК.....	73
Христина Бугчак ЛЮДИНОЗНАВЧЕ СПРЯМУВАННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ПОШУКІВ МИРОСЛАВА ПОПОВИЧА.....	75
Олександр Костенюк МІЖ БОЖЕСТВЕННИМ І ЗЕМНИМ: ТЕОРІЯ КОМУНІКАЦІЇ В ІДЕЯХ СВЯТОГО АВГУСТИНА.....	77
Алла Сініцина ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ І УЧНЯ – ВИБІР ЦІННОСТЕЙ І ЗМІСТУ ЖИТТЯ.....	79
Андрій Верстин РОЛЬ ВЛАДИКИ СОФРОНА МУДРОГО У ФОРМУВАННІ ДУХОВЕНСТВА УГКЦ.....	81

Для нотаток

Наукове видання

Збірник наукових праць студентів, аспірантів та викладачів за результатами роботи міжуніверситетського методологічного семінару

«СВІТОГЛЯДНІ Й ЖИТТЄВІ ПРІОРИТЕТИ ВИДАТНИХ УКРАЇНЦІВ:
НА ПОШАНУ ПАМ'ЯТІ ЄПИСКОПА ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО
(1997-2005) УГКЦ СОФРОНА МУДРОГО»

13 листопада 2024 р.

Відповідальний за випуск Максим Дойчик

Комп'ютерна верстка Максим Дойчик